

www.komunistdevrim.org

ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONALİ OPORTÜNİZM TÜKETTİ

A. H. Yalaz

İÇİNDEKİLER

1. [ÖNSÖZ YERİNE](#)
2. [ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONALİ OPORTÜNİZM TÜKETTİ](#)
 - 2.1. [Komintern'in Tarihsel rolü](#)
 - 2.2. [Savaşa ve Faşizme Karşı Politik Oportünizm](#)
 - 2.3. [Komintern'e Atılmış Bir İftira](#)
 - 2.4. [Ulusal Özellikler Enternasyonal'e Karşı](#)
 - 2.5. [Her Şey Hitlercilerin Yenilgisi İçin](#)
 - 2.6. [Yedinci Kongre Üzerine Birkaç Söz](#)
 - 2.7. [Olgunlaşma Gerekçesi](#)
 - 2.8. [Stalin'de Kararı Süslemek Yok; Ama...](#)
3. [SONSÖZ YERİNE](#)
4. [KEYK PREZİDYUMU KARARININ METNİ](#)
5. [KOMÜNİST ENTERNASYONALİN DAĞITILMASI ÜZERİNE KEYK PREZİDYUMU AÇIKLAMASI](#)
6. [STALİN'İN REUTER AJANSI'NIN MOSKOVA BAŞMUHABİRİNE YANITI](#)
7. [AÇIKLAYICI NOTLAR](#)

1. ÖNSÖZ YERİNE

1943, dünya tarihinde, özel olarak da İkinci Dünya Savaşı döneminde, önemli bir yıl oldu. Faşist Alman devletinin askeri makinesi, Stalingrad'da, Sovyet Kızıl Ordusu ve Stalingrad halkından kendisini etkisinden bir daha kurtaramayacağı denli güçlü bir şamar yedi. Kızıl Ordu karşı saldırıya geçti. Avrupa'da faşist canavarın inine kadar kovalanması artık başlamıştı. Stalingrad zaferi büyük tarihsel önem taşıyan bir dönüm noktası oldu.

1943 yılı daha birçok önemli olaya ev sahipliği ve tanıklık yaptı. Bunlardan biri Komünist Enternasyonal'in dağıtılmasıydı. Komintern fiilen 15 Mayıs, resmen 8 Haziran 1943'te dağıtıldı. İşçi sınıfına dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü uğruna mücadelede önderlik etme görevini üstlenen bu uluslararası örgütün dağıtılmasından bu yana elli koca yıl geçti.

Çok şey yazıldı bu olay üzerine. Ne yazık ki, gerçek komünistler çok şey yazanlar arasında olmadılar. Yazdıkları zaman da devrimci eleştirel yaklaşımdan yoksun, başkalarının yazdıklarını yinelemek bir yana, önyargılarla renklendirilmiş yazılar vb. ürettiler. Sosyalizmin birçok sorununda olduğu gibi bu sorunda da meydan genellikle komünist olmayanlara ve komünizm düşmanlarına bırakıldı. Kendi kendisiyle ve bu arada kendi geçmişiyle komünistçe hesaplama geleneği oluşturamamış, sorunları diyalektik ve tarihsel materyalizme göre ele alma ve yorumlama yeteneği gösteremeyen devrimci kuşaklar, doğallıkla, sorgulayıcı davranma yerine, kendisine aktarılanı olduğu gibi kabul etme yolunu izlemeyi daha kolay buldular. Hem zihinsel tembellik ve kendi teorik yeteneklerine ve kapasitesine güvensizlik, hem de komünizmin düşmanlarına karşı savunma psikolojisinin baskısı altında bilimsel kuşkuculuk gereken ilgiyi görmedi. Beyinlerin **yarı-özgür** olduğu bir ortamda başka türlü de olamazdı.

O zaman görev bu zihinsel yarı-özgürlük ortamına saldırmak, sosyalist teori ve pratiğin gelişmesi ve zenginleşmesinin önündeki engelleri aşmak için zihinsel gücün olanak tanıdığı en çoğu yapmak olmalıydı. Bir kez daha ne yazık ki, ne tarihinin en ağır genel bunalımını geçiren dünya komünist hareketi, ne de onun bir parçası olan Türkiye ve Kuzey Kürdistan (isterseniz Anadolu deyiniz) komünist hareketi bu yönde sonuç alıcı ciddi adımlar atabildi. Atılan adımlar, sosyalizmin saygınlığının dibe vurduğu ve özellikle sosyalizmi, hatta komünizmi temsil ettiği propaganda edilen bürokratik-burjuva diktatörlük sistemlerinin çöküşü ile birlikte anti-komünist saldırıların daha da azgınlığı tarihsel-politik koşullarda, kendini ve geçmişi savunma mekanizmasının daha güçlü olarak işlemesi nedeniyle, zayıf, ürkek ve hatta korkak oluyor. Bana göre araştırma ve sorgulamanın ortaya çıkaracağı sorunlardan ve sonuçlardan korkuluyor. Yıllar akıp gidiyor, dünyanın içinde bulunduğu genel durum büyük teorik ve politik çözümlere davetiye çıkarıyor. Ne var ki, kendini on yılların birikimi, daha doğrusu yükü olan ağır teorik ve politik sorunların altında bulan komünist hareket, bu yükleri kaldırabilecek ne ideolojik ve politik olgunluğa ne de teorik güç, donanım ve dinamizme sahip.

Dünya komünist hareketi ve bu arada Anadolu komünist hareketi, on yıllardır, Komünist Enternasyonal'in kapatılması sorununa devrimci eleştirel yaklaşma yeteneğini gösteremedi. Ortada bir sorun olduğunun bilincine bile varamadı. Komintern, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) ve Stalin gibi otoritelerin teori ve pratiklerini sorgulamanın anti-komünizm ile eşitlendiği koşullarda başka türlü de olamazdı. Tek tük çıkan sesler genel eğilimi biraz rahatsız etse de devrimci uyandırıcı bir etki yapmaktan uzaktı. İdeolojik ve politik düşman güçlere karşı kendini savunma psikolojisi teorik statükoculuğu, bunun karşılığı olarak teorik statükoculuk da savunma psikolojisini besliyordu ve hala beslemeye devam ediyor. Ancak, sosyalizmin kapitalizme karşı sözde değil, gerçekte bir seçenek olabilmesi için ideolojik-teorik gelişmenin önündeki en büyük engel, iç zihinsel devrimin önündeki barikat, teorik statükoculuk ya da tutuculuk, kendinden hoşnut olma. bütün olumsuzluklara karşın kendini beğenmişlik, hatta kendi kendine hayran olma hastalığı. azla yetinme, iddiasızlık, yetenekleri ve potansiyeli bastıran kendini savunma psikolojisi vb. olarak kendini gösteren **iç düşman** yenilmelidir.

Bunun için de Marksizm-Leninizm'in ilkelerinin yol göstericiliğinde bütün bir dünya komünist hareketinin geçmişi, bu hareket özgeçmiş. olarak kabul edilerek, sorgulanmalıdır. Bürokratik revizyonist yozlaşmanın teorik. politik ve örgütsel kökenleri, dünya komünist hareketinin ve özellikle SBKP'nin teori ve pratiği irdelenerek ortaya konulmalıdır. Bu yapılmaksızın sosyalizmin dibe vuran saygınlığının artması. dünya kapitalist sisteminin karşısına alternatif bir dünya sistemi olarak çıkması beklenmesin. Kimse ne kendini, ne de başkalarını aldatsın ya da avutsun. Komünizmin içten savunucuları hem kendilerine, hem de başkalarına karşı içten ve dürüst olmak zorundadırlar. İnsanın insan tarafından sömürüldüğü bir sistemin gerçek düşmanlarının, insanın bütün zihinsel yeteneklerini özgürce geliştirme olanaklarına kavuştuğu bir düzenin gerçek savunucularının bilimsel bir sorgulamanın sonuçlanandan korkması için hiçbir neden yoktur. Sorun **zihinsel devrim** sorunudur, zihinsel reform değil. Bu devrimi yapmaya cesaret edenler geleceği kazanacaklardır. Bilimsel teorik çalışmanın sonuçlarından korkanlar, kendi gölgelerinden korkanlar kadar korkaktırlar. Böylelerinin geleceği yoktur. Bunlar hiçbir ciddi iz bırakmaksızın yok olup gideceklerdir. İyimser olmak gerek. İyimserliği özgüven ve güvene dönüştürmek gerek. Bunları güce dönüştürmek gerek. Komünist hareketin en önemli eksikliklerinden biri de özgüven eksikliğidir. Bilimsel düşünme yeteneğinin az gelişmişliği ile özgüven eksikliği el ele gitmekte, karşılıklı olarak birbirlerini koşullandırmaktadırlar.

Yeni bir ayrışma ve yeni bir saflaşma artık daha fazla geciktirilemez. Komünistlerin teori ve pratiklerini **ipotek altına alan** teori, politika ve örgüt biçimleriyle kıran kırana bir hesaplaşmaya girişmekten kaçınılamaz. Deniz bitti. Durumu idare etme dönemi bitti. Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olma dönemi artık geride bırakılmalı. Ciddi bir irdeleme olmaksızın geçmişi neredeyse körükörüne savunma pratiğine son verme dönemi başlamalı. Geçmiş tutucu bir kıskançlıkla sarılma döneminin yerini, geçmiş devrimci eleştirel yöntemle irdeleme ve sorgulama ve hatta yargılama dönemi almak zorunda. Böylece sosyalist geçmişin doğrularına sahip çıkılabilir ve yanlışları reddedilebilir. İyi olan alınır, kötü olan atılır. Sosyalist geçmişimize bilimsel bir kıskançlıkla sahip çıkılır; anti-komünist saldırılara, hataların, güçsüzlüklerin ve eksikliklerin bilincine varmanın da verdiği bilimsel cesaretle, karşı konulur. Dönem, ne biçim altında kendini gösterirse gösterebilir, dogmatizme, tutuculuğa, düşünsel kireçlenmeye, sözde miras savunuculuğuna ve taklitçiliğe karşı savaş dönemidir. Bu dönemde sert iç mücadelelerden, örgütsel bölünmelerden, şu ya da bu biçimde suçlamalarla karşılaşmaktan kaçınmak komünistlerin işi olamaz.

Artık yakın geçmişteki bölünmeler temelinde saflaşma dönemi de geride kaldı. Marksizm-Leninizm'in temel teorik ve taktik ilkeleri, dünya devriminin temel ve taktik sorunları temelinde yeni bir ayrışma dönemi var dünya komünistlerinin önünde. Gerçekte bu dönem, bu süreç, kimsenin ilan etmesi gerekmeksizin, başlamıştır. Özellikle Sovyetler Birliği, Doğu ve Orta Avrupa ve Arnavutluk'taki yüksek ölçekli depremlerden sonra.

Dar örgüt çıkarları ve hatta kimi kişisel çıkarları büyük sosyalizm davasının önüne çıkarmak komünistlerden uzak dursun. "Düşman ne der" gibi gerekçelere yaşam hakkı tanımak, engel tanımaması gereken komünistlere yakışmaz. Marksizm-Leninizmi toplumsal bir bilim gibi değil, bir yol gösterici olarak değil, bir dogma olarak görmeye; onu donuklaştırmaya, katılaştırmaya, sık sık olduğu gibi, boş söz kalıpları olarak yozlaştırmaya son vermeye cesaret etmek gerek. Devrimci bir teorik yenilenme, teorik ve politik bir rönesans zorunlu.

Verileni olduğu gibi kabul etmemek; gerçeği araştırmak, bulmak ve açıklamak komünist ahlak gereğidir. Yanlışlara, eksikliklere ve güçsüzlüklere göz yummak, onları geçiştirmek; başkalarını ve kendini haklı çıkarmak için bahaneler aramak, yeni toplumun aynası olmak iddiasındaki yeni insanın karakter özellikleri arasında olamaz. Bütün bunlar eski dünyaya, burjuva dünyaya aittir. Komünistler kendilerine karşı da samimi olmak zorundadırlar. Özsaygısı zayıf olan ya da bu saygıyı yitirmiş olanlar yeni bir dünyanın kurulmasına önderlik edemezler. Lenin sonrası sosyalist hareketin ve özel olarak Komintern döneminin

irdelenmesi çalışması, aynı zamanda, var olan komünist hareketin ahlak ve karakter bakımından sınavdan geçeceği bir çalışma olacaktır.

Kapitalist sistemin seçeneği toplumsal yaşamın bütün düzeylerinde, sosyalist kuruluş deneyimlerinin dersleri ışığında, teorik olarak yeniden kesin ve açık olarak belirtilmeli. Geçmişle hesaplaşmadan sosyalizmin on milyonlar için yeniden umut olmasını beklemeye hakkımız yok. Bizden önceki kuşakların ve bizlerin devraldığı miras kayıtsız koşulsuz olarak kalburdan geçirilmek zorundadır. Kimse ne "böyle bir şeye ne gerek var" desin, ne de "ama kalburumuz yok ki" diye yakınsın. Marksizm-Leninizm'den daha iyi işe yarar bir kalbur olabilir mi? Buradan herşeyin sihirli anahtarına sahip olduğumuz sonucunu ancak politik ahmaklar çıkarabilir. Marksizm-Leninizm genel bir yol göstericidir; herşeyin hazır yanıtını içeren dinsel bir ideoloji değil. Tam tersine tepeden tırnağa bilimsel bir ideolojidir. Tamamlanmış, artık katkıya gereksinme duymayan bir toplumsal bilim değildir. Her bilim gibi o da geliştirilmeye ve zenginleştirilmeye gereksinim duyar.

Onca yılın teorik çoraklığından sonra teoriyi ve pratiği karşılıklı ilişkileri içinde zenginleştirmek ya da en azından bu alanda bir başlangıç yapmak bugünkü komünist kuşağın en önemli görevleri arasındadır. Dünya sosyalist hareketinin biriktirdiği, bizlere devrettiği onca büyük sorunlar, özellikle de teori alanında, vardır ki, bunları ele alma görev ve sorumluluğundan kaçamayız. Kimseye diyet borcumuz yok ve olmamalı. Elimizden geleni yapmaksızın gelecek komünist kuşaklara övünecekleri bir miras devredenleyiz. Biz, ne yazık ki, böyle bir miras devralmadık; hiç değilse bizim karşılaştığımız güçlüklerle gelecek kuşaklar karşılaşmasın, çektiğimiz acıları çekmek zorunda kalmassınlar. "Kendimizi ve geçmişimizi inkar mı edeceğiz", "insanlar ne düşünür*", "düşmanın işine yarar" vb. kaygılar gerçek, bilimsel komünistlerden uzak olsun. Diğer şeylerin yanı sıra, "sorumluluklarımızı yerine getirmesek gelecek komünist kuşaklar ne derler"!? Bizi asıl düşündüren bu olmalı. Birçok komünist bunun bilincinde olmasa bile yeniden bir canlanma ve netleşme dönemi içindeyiz. Büyük görevleri başarma işine girişmeye cesaret edecek miyiz? Büyük düşünce ve iddia sahibi olacak mıyız? Yoksa küçük mülk sahibinin o ünlü tutuculuğunun ve küçük hesap adamlığının esiri mi olacağız?

Uluslararası komünist hareketin Komintern'de cisimleşen örgütlenme biçimi başarısızlıkla sonuçlandı. Sosyalist toplum kurma deneyleri de. Etkisi on yıllardır süren; teoriyi, politikayı, kültürü ve ahlakı derinden saran devasa ve her şeyi kapsayıcı bir yozlaşma dönemi yaşandı. Devrimci değerlerin daha önce görülmedik bir hoyratlıkla acımasızca ayaklar altına alındığına tanık olduk. Günü kurtarmanın ve kötü anlamda kurnazlığın olgunluk, devrimci uyanıklık ve büyük bir beceri sayıldığı bir dönemde yaşıyoruz. Yakın bir gelecek için de tünelin sonunda ışık görünmüyor. Dünya ve Anadolu komünist hareketinin bugünkü önderleri **genel olarak** gelecek vaat etmiyorlar. Dahası komünist hareketin ideolojik atılım yapma olanaklarının önünde ciddi bir engel oluşturuyorlar. Genel bir yenilenmeden geçmesi gereken komünist hareket içinde öncelikle önder kadrolar ideolojik ve politik olarak sert biçimde sarsılmaya gereksinim duyuyorlar. Statükoculuğu ve küçük-burjuva nitelikli var olanı koruma, büyük amaçlar için risk almama psikolojisi ve alışkanlığını yıkmak için önderlerin yüksek ölçekli bir ideolojik ve politik depreme ya da deprem dizisine uğramaları gerekiyor. İdeolojik düzeyde müdahalenin yanı sıra, devrimci bir işçi sınıfı hareketinin gelişmesinin zorlayıcı etkisine de gereksinim var.

Yeni toplum yeni insan gerektirir. Yeni insanın "yaratılması" sosyalist politik devrim sonrasında değil, daha bugünden başlar. Yeni bir toplum kurmak için yola çıkanlar, bu topluma ilişkin değerleri, gelenekleri, davranış kurallarını (ahlakı) vb. daha kapitalist toplumun bağrında oluşturmaya başlarlar ve koşullar içinde ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışırlar. Olgular ve deneyim bunun gereği gibi anlaşılmadığını gösteriyor.

Komintern'in politik olarak iflas etmesinden, oportünizm tarafından içten çöktürülmesinden, komünist hareketin bu başarısızlığından proletarya

enternasyonalizminin örgütlenmiş bir biçiminin gereksiz olduğu sonucunun çıkarılamayacağı her türlü kuşkunun ötesindedir. Proletarya enternasyonalizmi kapitalizme karşı mücadelenin her alanında ifadesini bulmalıdır. Ama bunun için işçi sınıfının ve dolayısıyla sosyalizmin temel çıkarları, dünya proletarya devriminin temel çıkar ve istemleri her şeyin önünde tutulmak zorundadır. Hiçbir ülkenin ya da partinin çıkarları genelin ya da kolektifin çıkarlarının üstünde olamaz. Devrimci açıdan genel için zararlı olan özel için yararlı olamaz. Ancak tersi olanaklıdır. Komünist devrimci ilkelere uygun olarak örgütlenmiş uluslararası bir komünist örgüt (uluslararası devrimci örgüt biçimi) ulusal düzeydeki devrimci hareketin gereksinmeleriyle çelişki oluşturmaz. Bundan dolayıdır ki, bu gerekçeye dayanarak Komintern'in varlığına son vermek, onun örgütlenmesinde ve işleyişinde yanlışlıklar olduğunun itiraf edilmesidir. (1)

Her türlü örgütsel biçim bir gereksinmeye karşılık düşer. Gereksinme ve biçim arasında genel bir uyum vardır. Genel uyum yerini genel uyumsuzluğa bıraktı mı, ya gereksinme karşılanmış ve bundan dolayı biçim artık gereksiz duruma gelmiştir, ya da biçim gereksinmenin istemlerine karşılık vermekten çıkmıştır. Komintern, belirli bir dönemden sonra, özellikle 1928 sonrası, Sovyetler Birliği'nin devlet çıkarlarına ya da "tek ülkede komünizm" ("tek ülkede tam sosyalizm"de denilebilir) kurma teori ve pratiğinin gereklerine bağımlı kılınmıştır. En önemli görev Sovyetler Birliği'nin savunulması olarak saptanmıştır. Bu, Sovyetler Birliği'ni proletaryanın "uluslararası çapta kurtuluşunun en önemli etmeni" (Program, s. 178) olarak değerlendirilmesi ile birlikte düşünüldüğünde, dünya proleter devrimi ve proletarya enternasyonalizmi gibi sorunlarda bir sapma gösterildiğini anlamak zor olmayabilir.

Üçüncü Enternasyonal'in tarihi ayrıntılı olarak incelenmek ve değerlendirilmek zorundadır. Komünistler geçmişi geçmiş olarak bırakmak, yanlışları savunmak ve susmak lüksüne sahip değildirler. Doğruları, başarıları ve zaferlerinin yanı sıra , yanlışları, başarısızlıkları ve yenilgilerinden de öğrenmek zorundadırlar. Bu görevlerden kaçanların; yanlışları, eksiklikleri, zaafı savunuların ya da türlü gerekçelerle onları haklı çıkarmaya çalışanların komünist anlamda ciddiye alınır bir politik gelecekleri olamaz.

Komintern üzerine sorulması gereken birçok soru var. Ama belki de öncelikle sorulması gereken, onun dünya komünist hareketinin o günkü öznel ve nesnel gelişme düzeyine ve özellikle Avrupa işçi hareketinin durumuna uygun düşen bir örgüt tipi olup olmadığıdır. Bir "dünya partisi" olarak örgütlenmek zamansız mıydı? Uluslararası örgütlenmeye böyle bir yeniden başlangıç yapmak ne denli uygundu? Başka sorular da sorulmalı: Komintern, ilk yıllarındaki dinamik bir örgütten bürokratik bir örgüte neden ve nasıl dönüştü? Bürokratik yozlaşma sürecinde etki yapan komünist hareket içi ve dışı (özellikle uluslararası ekonomik ve politik durum) etmenler nelerdi? Nasıl oldu da Komintern Mayıs 1943'teki duruma geldi? Üzerinde durulması gereken asıl soru işte budur. Komintern'in dağıtılması bir sonuçtur. Ama hangi etmenlerin rol oynadıkları bir sürecin sonucudur?

Bilgisizlikten ya da bilgi eksikliğinden ötürü de uluslararası komünist hareketin ve sosyalist kuruluş deneylerinin değerlendirilmesinde çok hata yapıldı. Ancak geçmişte — büyük çoğunluk hala böyle düşünmeyi sürdürüyor— Sovyetler Birliği'nde Kruşçev revizyonizminin ortaya çıkışına değin sosyalizm cephesinde her şeyin yolunda gittiği düşünüldüğünden, geçmişi irdeleme kendini bir gereksinme olarak koymuyordu ortaya. Bu, genel bilimsel yaklaşım eksikliği ile birleştiğinde, bu alanda özellikle son otuz yılda biriken koca bir literatüre karşı kayıtsızlık, vurdumduymazlık ve hatta olumsuz önyargı kaçınılmaz duruma geldi.

Özünde eleştirel bir bilim olduğu kabul edilen Marksizm-Leninizm hemen hemen yalnızca kapitalizmi (o da genel çizgileriyle), komünizm düşmanlarını ve küçük-burjuva sosyalizmini eleştirmek için kullanıldı. Komünist hareketin teori ve pratiği söz konusu olduğunda da, özellikle otorite olarak kabul edilen partilerin ve önderlerin eleştirilmesi bakımından Marksizm-Leninizm'in devrimci eleştirel özü unutuldu. Devrimci eleştirel yaklaşım yoksunluğundan; tabulara, kalıplara, alışkanlıklara karşı başkaldırı cesareti

gösterilememesinden dolayı var olan ve ne yazık ki, genel olarak açık komünizm düşmanları ve komünist olmayanların ürünü olan onca kaynak kullanılmadı. Bu alandaki literatür birikimi küçümsendi ya da küçümser görünme yeğlendi. Söz konusu birikim, özellikle de komünistlerin çalışmalarının ürünü olmaması nedeniyle, bir kenara itildi. Denilebilir ki, bu literatürden korkuldu. Yaratabileceği sarsıntılardan ürküldü. Yanlış düşüncelerin yayılabileceğinden de. Böylece düşmandan ya da güvenilmez de olsa politik dostlardan da öğrenilecek şeyler olduğu da reddedildi. Bu kadar değil. Sosyalizmi konu alan mevcut literatüre böylesi bir genel yaklaşım, kendine duyulan ideolojik ve politik güven eksikliğinin de üstü örtülü olarak kabul edilmesidir. Üzerine onca söz edilmesine karşın genel olarak teoriye, özellikle de kısa sürede pratik sonuçlar doğurmayacak olana, küçümsemeyle bakma gibi bir faktörün varlığı da bir gerçek.

Teorinin, gerçeği, geçmişin mirası olan sorunları ve günün sorunlarını anlamanın değil de, doğruluğu önsel olarak kabul edilenin doğrulanması; var olan ya da o an savunulan düşüncenin kanıtlanmasının bir aracı olarak görülmesi komünist hareketin gerçeklerinden biri.

Birçok kaynağın Türkçeye kazandırılmamış olmasının yanı sıra, yabancı bir dilde literatür izleme alışkanlığı ya da geleneğinin olmaması, hatta böyle bir şeye gereksinme bile duyulmaması da belirtilmeli. Yabancı dil bilen kadroların azlığı ve onların da verimli biçimde kullanılmamaları Türkiye komünist hareketine az şey yitirtmedi. Yalnızca geçmişin incelenmesi anlamında değil, dünyadaki güncel gelişmelerin yakından, günü gününe izlenmesi anlamında da.

Daha birçok unsura işaret etmek olanaklı. Ancak, özellikle vurgulanması gereken noktalardan biri, **geçmişe ilişkin pek bir sorun olmadığı** düşüncesidir. Bu, teoriyi bir bilme ve açıklama aracı olarak ele alma konusundaki az gelişmişlikle birleştğinde son derece yıkıcı, ideolojik-teorik ve pratik gelişmeyi sert olarak frenleyici sonuçlar doğurdu. Doğurmayı da sürdürüyor. Komünistlerin ezici bir çoğunluğu tarafından bunun rahatsız edici bilincinin kazanılmadığı da bir olgu.

Anadolu komünist hareketini daha doğuşundan derinden etkileyen ve on yıllardır süren dünya komünist hareketinin krizinin nedenlerini yalnızca ve hatta asıl olarak Kruşçev revizyonizminde aramanın yanlış olduğu artık anlaşılacak ve kabul edilmek zorundadır. Kruşçev'in adıyla anılan revizyonizm bir sonuçtur. Burada da diyalektiğin genel yasalarından biri olan nicelikten niteliğe, nitelikten niceliğe geçiş yasası ile karşılaşılıyor. Uzun yılların nicel birikimi (sosyalizmin bürokratik bozulma süreci) sonucu nitelik dönüşümü (açık revizyonizm) gerçekleşmiştir. "Avrupa Komünizmi" denilen gerici revizyonist akım da böylesi bir diyalektik sürecin ürünüdür. Stalin'in ölümünden kısa bir süre sonra, komünist olarak tanımlanan partilerin çoğunda revizyonizmin hızla gelişip güç kazanması ve egemen olmasının nedenleri, "darbe" vb. gibi olgularla açıklanamayacak denli köklü, çok yönlü ve karmaşıktır.

Marksizm-Leninizm ve komünizm düşmanı bütün ideolojik ve politik akımlara karşı inatçı, sürekli ve acımasız çok yönlü mücadele yürütmek komünistlerin başlıca görevleri arasındadır. Bu görev durmaksızın sürdürülmeli. Burada duraksamaya yer yoktur. Bu doğru. Ancak bir noktayı da artık kabul etmek ve hiçbir zaman unutmamak gerekir ki, kalıcı devrimci sonuçlar elde edilmek isteniyorsa eleştiri silahımızı daha gerilere de çevirmeliyiz. Eleştiri dışı tutulacak hiçbir teori, parti, kişi tanımamak zorundayız. Yaşananlardan eleştirel sonuçlar çıkarmak gerekliliği söz konusu olduğu sürece SBKP'nin teori ve pratiği (özellikle Stalin'in genel sekreterliği döneminde) ve Sovyetler Birliği'nde sosyalist kuruluş deneyi, varılacak sonuçlardan korkmaksızın, ayrıntılı olarak irdelenmek zorundadır. Böylesi bir görev herkesten önce komünist ya da komünist olma iddiasında olan önderlere düşer. Engels'in sözcükleriyle "... bütün teorik sorunlar üzerine gitgide daha açık bir kavrayış edinmek, kendilerini eski dünya görüşünden miras kalan geleneksel deyimlerin etkisinden gitgide daha çok kurtarmak ve bir bilim duruma gelmesinden bu yana sosyalizmin bir bilim olarak yürütülmesi, yani irdelenmeyi talep

ettiğini sürekli olarak akılda tutmak özellikle önderlerin görevi olacaktır..." (Aktaran Lenin, Ne Yapmalı?, Seçme Yapıtlar 1, İng., s. 140)

Yazarın, sınıfların ortaya çıkmasına neden olan toplumsal işbölümünün ve dolayısıyla sınırların ortadan kalktığı; insanın her türlü yeteneğini özgürce geliştirme koşullarına ve olanaklarına kavuştuğu; herkesten yeteneğine, herkese gereksinimine göre ilkesinin yaşam bulduğu özgürlük dünyası komünist topluma doğru büyük yürüyüşe kendi yetenekleri, bilgi birikimi, deneyimi ve enerjisi ölçüsünde ve bunları daha da geliştirme ve ilerletme kararlılığı içinde, katkıda bulunmaktan başka hiçbir kaygısı yoktur. Özel mülkiyet dünyasının amansız bir düşmanı olan yazarın kimseye diyet borcu da yoktur. Onun hiç kimsenin, hiçbir parti ya da devletin Marksizm-Leninizm biliminin devrimci eleştirel özüne aykırı düşen bir savunusunu yapma diye bir sorunu yoktur. 1957 ve 1960 belgelerinin eleştirisinin yapıldığı kitaba yazılan Önsöz'deki gibi: "... Marksizm-Leninizm'i eleştirel bir bilim olarak kullanma kararlılığımın hiçbir şey tarafından köreltilmesine izin vermeyeceğim. Eleştiri dışı tutulacak hiç kimse ve hiçbir teori, tez, görüş, karar vb. tanımıyoruz." (A. H. Yalaz, "1957 Moskova Deklarasyonu, 1960 Moskova Bildirgesi ve Barış Bildirilerinin Eleştirisi, s.6, Eylül 1987)

1980 Temmuz'unda Stalin'in Marksizm-Leninizm'in bir ustası olduğu görüşümü askıya aldığı biliniyor. Burada artık bu durumun sona erdiğini ve Stalin'in bir usta, bir klasik olmadığı sonucuna vardığımı açıklamak isterim. Stalin'in, bir bölümü ağır olan, teorik ve politik hatalar yapmış bir komünist olduğu değerlendirmemi koruyorum.

Yazarın kendisini eleştiri dışı tutmak gibi bir niyeti yoktur. Okuyacağınız sayfalardaki kimi eleştiriler yazara da yöneliktir. Özeleştiri niteliği taşırlar. Burada, özellikle, uzun yıllardan beri yerine getirilmesi düşünülen bir görevin geciktirilmesi eleştiri konusu yapılmalı. Yazar eleştiri konusu yaptığı düşüncelerin ve politikaların genel olarak savunucusu olmadı. Ama aktif eleştiricisi de. Kimi görüşleri, örneğin Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın imzalanmasından sonra İngiltere'nin asıl savaş kışkırtıcısı ve baş düşman olarak değerlendirilmesi gibi, yazılı olmasa da sözlü olarak eleştirdi. Birçok görüşü, örneğin Komintern'in dağıtılmasının gerekçeleri, ne savundu, ne de eleştirdi.

O hiçbir partinin, kişinin, devletin eleştiri dışı tutulacağını düşünmedi ve pratiğinde de buna uygun davrandı. Ancak, uluslararası komünist hareket ve sosyalist kuruluş deneyleri üzerine görece geniş bilgi edinme ve zihnini uğraştıran sorularına yanıt verme olanağına, yabancı dilde yazılmış kaynaklara ulaşmanın koşulları ve olanakları doğduğunda kavuşabildi. Burada kaynaklara ulaşmada karşılaşılan zorlukların ve diğer görevlerin yanı sıra, yazarın öncelikler konusunda yanlış tercihlerinin, bu anlamda olmak üzere kendi ihmalinin de rolüne işaret edilmeli. Bunlara aşırı denilebilecek bir titizlik ve ihtiyatı da eklemek gerekebilir. Yazar, sorumluluğunun yanı sıra, herhangi bir bilimsel çalışmanın ürünlerini okura sunmanın çok yönlü titiz bir görev olarak ele alınması gerektiğinin de bilincindedir.

Okur yapılanın Komünist Enternasyonal'in 24 yıllık tarihinin genel bir değerlendirmesi olmadığının ayırdına varacaktır. Komintern'in kapatılması kararına ilişkin olarak öne sürülen gerekçeler ve onların ardındaki motifler gerektirdiği ölçüde, sorunun daha da aydınlatılmasına yardımcı olmak üzere, daha gerilere, özellikle 1935 sonrasına gidildi.

Okura öncelikle ek olarak yayınlanan belgeleri incelemesini önermek isterim.

Komünist hareketin sorunlarının çözümüne katkıda bulunmuş olabilmek dileğiyle...

A. H. Yalaz

Ekim 1993

2. ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONALİ OPÖRTÜNİZM TÜKETTİ

Kuruluş amaçları ve dünya, özellikle Avrupa, işçi sınıfı hareketi içinde oynaması düşünölen rol tartışma dışı tutularak Komünist Enternasyonal'in dağıtılması sorunu ele alınamaz. Alınırsa yararsız, soyut, zaman ve enerji yitimine yol açan bir tartışma olur. Kuruluş amaçları ya da tarihsel rolüyle dağıtılmasına ilişkin gerekçeler birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınmak zorundadır. Böylesi bir yöntem, gerekçelerin haklı mı yoksa haksız mı olduğunu anlamak için olmazsa olmazdır. Tersii durumda tarihsel koşullardan, sorunlardan ve görevlerden kopuk bir çözümlenme ve değerlendirme yapma yanlışına düşölür.

2.1. Komintern'in Tarihsel Rolü

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi (KEYK) Prezidyumu'nun 15 Mayıs 1943 tarihli karar metni ("öneri"si) Komünist Enternasyonal (Komintern)'in tarihsel rolünün çarpıtılması ile başlıyor. Prezidyuma inanacak olursak, ek olarak yayınlanan belgeden de anlaşılacağı gibi, Komintern tarihsel rolünü tamamladığı içindir ki, artık varlığına son verme zamanı gelmiştir. Prezidyum'a göre, Komintern'in tarihsel rolü "işçi sınıfı hareketi içindeki oportünist unsurlar tarafından bayağılaştırılmasına ve çarpıtılmasına karşı Marksizmin ilkelerini yüksekte tutmaktan, çeşitli ölkelerde en ileri işçilerin öncüsünün gerçek sınıf partileri içinde birleştirilmesini sağlamaya yardım etmekten ve ekonomik ve politik çıkarlarını savunmaları ve faşizme karşı ana siper olarak Sovyetler Birliği'ni desteklemeleri için işçileri harekete geçirmede onlara yardımcı olmaktan oluşuyordu.

Gerekçeli kararın daha giriş paragrafında "küçük" bir nokta unutulmuş, ya da bir ayrıntı olduğu için gözden kaçmış: Komünist Enternasyonal'in dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesi için kurulduğu. Burjuva dünya düzeninin yıkılarak, yerine sosyalist bir dünya düzeninin kurulması için örgütlendiği. Bu temel görev, sorunun özü, bir iki kalem darbesiyle böylece atlanmış oluyor. Dünya sosyalist cumhuriyetinin temel amaç olarak belirtilmemesi bir yana, bunun tarihsel rolü oluşturan unsurlar arasında bile sayılmaması ideolojik, politik ve ahlaki bakımdan ne duruma düşölüğünün, üstü herhangi bir gerekçeyle, yüksek (!) çözümlenme yeteneğiyle örtölemeyecek, herhangi bir yoruma gerektirmeyecek denli açık bir göstergesidir.

Sorun yalnızca Komintern'in tarihsel rolünün çarpıtılması ile sınırlı kalmıyor, gerçekte dünya proleter devrimi ve dünya ölçeğinde proletarya diktatörlüğü (dünya sosyalist cumhuriyeti) kurulması amacından da vazgeçilmiş olduğunun da belgelenmesi oluyor. Bu vazgeçme ya da iyimser bir yorumla (KEYK Prezidyumu'nun Kararı'nın ve Açıklaması'nın ve Stalin'in Reuter'a verdiği yanıtın özünde diplomatik birer belge olmaları nedeniyle de iyimserlik) erteleme tutumu İkinci Dünya Savaşı koşullarında ortaya çıkmış değildir. Tek bir ölkede bile olsa sosyalizmin tam kuruluşunun (isterseniz komünizmin gerçekleşmesinin deyiniz) (2) olanaklı olduğu teorisi ve pratiği ile dolaysız olarak ilişkilidir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'yı kaplayan devrim dalgasının geri çekilmesini izleyen yıllarda ortaya atılan "tek ölkede sosyalizm" teorisi ve pratiği ile ilişkilendirilmeyen Lenin sonrası bir Komintern değerlendirmesi eksiktir. Bu nedenle de doğru sonuçlara götürmekten uzaktır. (Bu kitapçığın konusu genel bir Komintern tarihi değerlendirmesini içermemektedir.)

Komintern Birinci Kongresi'nde kabul edilen "Komünist Enternasyonal'in Dünya İşçilerine Manifestosu"nda Komünist Enternasyonal'in görevi üzerine şunları okuyoruz:

"Burjuva dünya düzeni sosyalist eleştiri tarafından yeterince yerildi. Uluslararası Komünist Partinin görevi bu düzeni yıkmak ve onun yerine sosyalist düzen yapısını kurmaktan oluşur..." (Theses, Resolutions and Manifestos of the First Four Congresses of the Third International, s. 36)

Sosyalizmin dünya ölçeğinde kuruluşu üzerine Manifesto'da şöyle yazılıyor:

"Küçük halklara özgür varoluş olanağını yalnızca bütün ülkelerin üretici güçlerini ulusal devletlerin dar sınırlarından kurtaracak olan, ortak ekonomik plan temelinde halkları en yakın işbirliği içinde birleştiren ve birleşik ve merkezi Avrupa ve dünya ekonomisine herhangi bir zarar vermeksizin en zayıf ve küçük halklara kendi ulusal kültürel ilişkilerini özgürce ve bağımsız olarak yönetme olanağı sunan proletarya devrimi güvence altına alabilir" (a.g.y. , s. 31)

Komintern, temel amacı sosyalist bir dünya düzeni kurmak olduğu ve bunun bir dünya partisi olarak örgütlenmeyi gerektirdiği düşünüldüğü içindir ki dünya partisi olarak tanımlanmıştır. Ulusal partiler dünya ölçeğinde mücadeleye önderlik edecek bu partinin ulusal seksiyonları olarak kabul edilmişlerdir.

Altıncı Kongre'de (1928) onaylanan program şöyle tanımlanıyordu:

"... Uluslararası devrimci proletarya hareketinin bütün tarihi deneylerinin en geniş kapsamlı ve eleştirel genellemesi olarak Komünist Enternasyonal programı, dünya çapında proleter diktatörlüğü uğrunda mücadeledenin programıdır, dünya komünizmi mücadelesinin programıdır. "(III. Enternasyonal, 1919-1943, Belgeler, Belge Yayınları. s. 128)

"... Kapitalist sistemin mezar kazıcılarının, yani devrimci proletaryanın uluslararası örgütüne duyulan tarihi ihtiyacı karşılayan Komünist Enternasyonal, programına proletarya diktatörlüğüyle komünizmi alan ve uluslararası proletarya devriminin örgütleyicisi olarak açıkça ortaya çıkan biricik uluslararası güçtür." (agy., s. 129)

Komünist Enternasyonal'in nihai hedefi üzerine de şunları okuyoruz:

"Komünist Enternasyonal'in ulaşmaya çabaladığı nihai hedef, kapitalist dünya ekonomisinin yerine komünizmin dünya sisteminin geçirilmesidir." (agy., s. 147)

Komünist Enternasyonal, emperyalizmin dünya diktatörlüğünü yıkmak ve dünya proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmek görevine önderlik etmek için kuruldu. Bu nedenledir ki, dünya komünist partisi olarak kabul edildi. Dolayısıyla dağıtılmasına ilişkin gerekçeler, öncelikle ve özellikle, bu görev çerçevesinde ele alınmak zorundadır. Komünist Enternasyonal kuruluş bildirisinde ve programında saptadığı amaçlarına ne ölçüde ulaştı ki, dolaylı olarak, tarihsel rolünün tamamlandığı sonucuna varılıyor. Ama beyinler, sık sık olduğu gibi, kurnazlığa çalıştığı için, tarihsel rolü oluşturan unsurlardan indirim yapılarak sorunun üzerinden atlanmaya çalışılıyor.

Uzun yılların çalışmasının kolektif ürünü olan Komünist Enternasyonal Programı (programın eleştirel bir değerlendirmesini yapmak başlı başına bir görev), hiçbir kaçamağa izin vermeyecek denli açıkça içeriyor ki, dünya proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmek Komintern'in temel görevidir, "nihai hedefi"dir. Ne var ki, büyük iddialarla kabul edilen ve olayların gösterdiği gibi (bunlar da ayrı bir inceleme ve eleştiri konulan oluşturlar) kısa bir süre içinde, özellikle Almanya'da faşizmin politik iktidarı ele geçirmesinden sonra, büyük ölçüde, daha doğrusu öz olarak, rafa kaldırılmıştır. Komintern, büyük savlarla toplanan Altıncı Kongre'den 15 yıl sonra kendi kendini tasfiye etti. (Komintern'in dağıtılması düşününün 1935 yılında toplanan Yedinci Kongre öncesinde Komintern'in yönetici çevrelerinde tartışıldığı bilgisi vardır. 1935'ten sonra KEYK Prezidyum üyesi ve ABD Komünist Partisi başkanı olan William Z. Foster ve yine KEYK Prezidyumu üyesi olan ve 25 Mayıs 1934 tarihli kararı imzalayanlardan olan Palmiro Togliatti (M. Ercoli) buna ilişkin bilgiler vermektedirler. Bilgiler için F. Cladudin'in Komünist Hareket -Komintern'den Kominform'a başlıklı kitabına başvurulabilir.) Gerçekler, bu on beş yıl içinde "nihai hedef"ini gerçekleştirmek için Komintern'in gereken devrimci etkinliği göstermediğine tanıklık ediyorlar.

Karar metninde Komintern'in temel görevi ya da "nihai hedef"inden söz edilmiyor, ama "faşizme karşı ana siper olarak Sovyetler Birliği'ni desteklemeleri için işçileri harekete

geçirmede" "gerçek işçi sınıfı partileri"ne "yardımcı olmak" tarihsel rolü oluşturan unsurlar içinde sayılıyor. Ona ne kuşku ki, Komintern'in yalnızca burjuva dünya düzeninin en gerici temsilcisi olan faşizme karşı değil, ama genel olarak kapitalist emperyalizme karşı Sovyetler Birliği'nin savunma görevi vardı. Ama burada da tarihsel gerçeklerin ve Komintern politikalarının çarpıtılmasıyla karşı karşıya buluyoruz kendimizi. Genel olarak kapitalizme karşı Sovyetler Birliği'nin savunulması görevi de "tarihsel rol"ün dışına çıkarılıyor. (Dimitrov, Yedinci Kongre'ye sunduğu raporda Komintern'in tarihsel görevinin faşizmle birlikte kapitalizmi de yeryüzünden süpürüp atmak olduğunu yazar. Şimdi ise genel olarak kapitalizmi süpürüp atmaktan söz edilmez. Edilmez; çünkü, faşist olmayan kapitalist devletlerle ittifak vardır ve onlardan Avrupa'da faşist Almanya'ya karşı ikinci cephenin bir an önce açılması beklenmektedir. Eğer kapitalist müttefikleri kızdıracak şeyler yazmak istenmiyorsa, bu durumda, hiç değilse Komintern'in tarihsel rolü üzerine de bir şeyler yazılmasın. Tarihsel rolünün özü kapitalist dünya düzeninin mezara gömülmesine önderlik etmek olan bir örgülün bu rolünü hiçbir otoritenin çarpıtmaya hakkı yoktur. Dünya proletaryasını ve komünistleri aldatmaya kimsenin hakkı yoktur. Komünizmin ve komünist hareketin saygınlığı ile oynamaya kimsenin hakkı yoktur. Ama, ne yazık ki, komünist hareket öyle acınacak bir duruma düşmüştür, daha doğrusu düşürülmüştür ki, en kaba, en onur kırıcı çarpıtmalar herhangi bir kayda değer karşı çıkış olmadan cüretkar biçimde yapılabilmektedir. Bu tutumun anlaşılması zor değil. Kapitalizme karşı Sovyetler Birliği'nin savunulmasından söz edilecek olursa, Alman faşizminin 22 Haziran 1941 de Sovyetler Birliği'ne karşı giriştiği Barbarossa hareketinden sonra kurulan "büyük ittifak" içinde yer alan ABD, İngiltere gibi emperyalist devletler kızdırılmış olurdu. Almanya'ya karşı ikinci cephenin açılması daha da gecikebilir, belki de tehlikeye girebilirdi.

2.2. Savaşa ve Faşizme Karşı Politik Oportünizm

Komintern'in "tarihsel rolü"nü unsurları arasına faşizme karşı Sovyetler Birliği'ni savunma görevini ekleme konusunda da içtenlikten uzaklık vardır. 23 Ağustos 1939'da Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın imzalanmasına kadar faşizm, özellikle Alman faşizmi, savaşın baş kışkırtıcısı, savaşın asıl örgütleyicisi ve dünya halklarının baş düşmanı olarak kabul edildiği halde, Pakt'ın imzalanmasından sonra bu saptamalar değişmiştir. Bu kez Almanya barış isteyen bir güç olduğu halde, İngiltere ve Fransa savaşın asıl kışkırtıcıları olarak ilan edilmişlerdir. Örneğin, Ocak 1940'ta yazı kurulu imzasıyla "Komünist Enternasyonal" dergisinde yayınlanan bir yazıda şunları okuyoruz:

"İşçi sınıfının emperyalist dünya sistemine karşı uluslararası mücadelesi, uluslararası politika arenasında belirli bir anda baş düşman kimse, güçlerin ona karşı yoğunlaştırılmasını gerekir... Saldırgan bir tavırla kendisini dünya gericiliğinin başına geçiren, o yıllarda Alman emperyalizmiydi. Ulusların barışını doğrudan doğruya tehdit eden, saldırdan saldırıya geçen, uluslararası planda kapitalist dünyanın sosyalist dünyaya karşı öncü savaşçısı durumunda bulunan, Alman emperyalizmiydi. Bu yıllarda barışı savunmak, saldırganlığa son vermek ve ulusları yeni bir dünya savaşı felaketinden korumak için baş düşman Alman emperyalizmine karşı güçleri toparlamak, uluslararası işçi sınıfının göreviydi..."

"İngiltere'nin, ne pahasına olursa olsun, kıtanın en büyük iki devleti arasında bir savaş, sosyalizm ülkesine karşı bir savaş çıkarmaya karar olduğu açığa çıkınca ve her şeyden önce Almanya, dış politikasında belirli bir değişim yaparak, sadece sosyalizm ülkesine karşı savaş planlarından vazgeçmekle kalmayıp, bunun ötesine geçerek, Sovyetler Birliği ile barışçıl, dostça ilişkiler içerisine girince durum değişti. Bu andan başlayarak, Avrupa'da savaşı zincirlerinden boşandıran İngiltere'ydi artık ve savaş alanını genişletmek ve yeni bir dünya savaşına yol açmak için elinden geleni yapan, o andan beri İngiltere'dir. Bugün bütün barış önerilerini geri çeviren, isteklerini silah zoruyla gerçekleştirmeye ve bütün ulusları savaşın içine çekmeye kararlı olduğunu gösteren İngiltere'dir." (Belgeler, s.266-7)

"...İngiltere 'barış kurtarıcısı' maskesini indirdi ve yeni dünya savaşının kundakçısı ve örgütleyicisi olarak, dünya gericiliğinin gizlenmeyen öncü savaşçısı olarak ortaya çıktı. Ama böylelikle İngiliz emperyalizmi tehlikeli bir savaş kundakçısı ve bütün dünyada açıkça görüldüğü üzere, uluslararası işçi sınıfının baş düşmanı haline geldi.

" Bu yüzden uluslararası işçi sınıfının önünde, gerçekten tarihi bir görev, bütün gücünü toplayarak İngiliz emperyalizminin planlarını boşa çıkarma, İngiltere tarafından ezilen sömürge halklarıyla ittifak halinde Britanya'lı savaş kundakçılarına karşı mücadeleye girişme ve bu mücadelede emperyalist dünya sisteminin temel direklerini sarsma görevi bulunuyor." (agy., s.268)

Şimdi de KEYK'nın Mayıs 1940'ta yaptığı çağrıdan okuyalım:

"Savaş ateşiyle yanan kapitalist dünyanın karşısında sosyalizmin büyük ülkesi yer alıyor. İngiliz ve Fransız savaş kundakçıları ve onların sosyal-demokrat çanak yalayıcıları, kendi emperyalist savaşlarına karşı Sovyetler Birliği'nin tarafsızlığını koruması karşısında çılgına dönüyorlar..."(agy., s.269)

Ama bu büyük politika değişikliğinin asıl sahipleri SBKP ve Sovyet devleti yöneticileriydiler. KEYK Prezidyumu bir kez daha onların izinden gidiyordu. Dünya komünist hareketini temsil etmesi, onun ve işçi sınıfının çıkarlarını savunması gereken Komintern'in Yürütme Komitesi Prezidyum'u Sovyetler Birliği ile Almanya arasında saldırmazlık paktı imzaladı diye dünya savaşı gibi bir ölüm-kalım sorununda, sosyalist de olsa bir devletin çıkarlarını herşeyin önüne geçiriyordu. Örgütsel bağımsızlığını yitirdiğini ve Sovyet devletinin dış politikasının bir aleti duruma geldiğini bir kez daha ortaya koyuyordu. Evet, bu politika değişikliğinin asıl sahipleri Sovyet yöneticileridir. Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotov, 31 Ağustos 1939'da (Almanya'nın Polonya'yı işgalinden bir gün önce) Yüksek Sovyet önünde yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

"23 Ağustos büyük tarihsel önemi olan bir tarih olarak görülmelidir. O Avrupa'nın, yalnızca Avrupa'nın değil, tarihin de bir dönüm noktasıdır.

"Daha geçenlerde Alman Nazileri esas olarak Sovyetler Birliği'ne düşman bir dış politika yürüttüler. Evet, yakın zamana dek, dış politika alanında Sovyetler Birliği ve Almanya düşmandılar. Durum şimdi değişti ve düşman olmaya son verdik. Dışişlerinde politika sanatı.... bir ülkenin düşmanlarının sayısını azaltmak ve dünün düşmanlarını iyi komşulara dönüştürmektir." (Aktaran Alexander Werth, Russia At War, 1941 -1945, s.71)

Molotov'a göre Avrupa'da çıkacak bir savaş sınırlı olacaktı.

28 Eylül 1939'da Molotov ile Ribbentrop "Alman-Sovyet Dostluk ve SSCB ile Almanya arasında Sınır Anlaşması"nı imzaladılar. Ertesi gün yayınlanan Sovyet-Alman Açıklaması'nda şunlar yazılı:

"Bugün Polonya devletinin dağılmasından ortaya çıkan sorunları sonunda karara bağlayan bir anlaşma imzalayan ve böylece Doğu Avrupa'da kalıcı bir barış için sağlam temeller atan Sovyet ve Alman hükümetleri, bir yanda Almanya diğer yanda Büyük Britanya ve Fransa arasındaki savaşın sona erdirilmesinin bütün ulusların çıkarlarına olacağını açıklarlar.

"Eğer, bununla birlikte, her iki hükümetin çabaları sonuçsuz kalırsa, bu yalnızca Büyük Britanya ve Fransa'nın savaşın sürmesinin sorumluluğunu taşıyacaklarını gösterecektir."(agy., s.78-79)

Molotov, Moskova Yüksek Sovyeti'nin 31 Ekim 1939'daki Beşinci Toplantısı'nda şöyle konuşuyordu:

"Örneğin son birkaç ayda 'saldırı', 'saldırgan' gibi kavramların yeni bir somut içerik, yeni bir anlam kazandıkları biliniyor. Bu kavramları şimdi, diyelim ki üç ya da dört ay öncesinde kullandığımız anlamlarında kullanamayacağımızı anlamak zor değil. Avrupalı büyük güçlerden sözediyorsak, o halde bugün Almanya savaşın en kısa zamanda sona ermesi ve barış için çabalayan bir devlet durumundadır, fakat İngiltere ve Fransa, daha dün saldırıya karşı çıkan bu devletler, savaşın devamından yana ve barışın sağlanmasına karşıdırlar. Gördüğünüz gibi roller değişti."(Belgeler, s.258)

"Buna göre kendiniz karar verin: 'Saldırı', 'saldırgan' gibi kavramların içerikleri son dönemde değişti mi yoksa değişmedi mi? Bu kelimelerin eski anlamlarında kullanılmasının —yani Sovyetler Birliği ile Almanya arasındaki siyasal ilişkilerde meydana gelen belirleyici değişimden ve Avrupa'da büyük emperyalist savaşın başlangıcından önce geçerli olan anlamlarında—, ancak kafaları karıştırmaya yarayacağını ve kaçınılmaz olarak yanlış sonuçlar çıkarmaya yol açacağını görmek güç değil. Bunun olmaması için, yeni uluslararası durumda kullanılamaz hale gelmiş eski kavramları eleştirmeksizin kullanmayalım. Uluslararası durum son dönemde işte böyle biçimlendi."(ay, s.260-261)

"Almanya ile ilişkilerimiz, az önce belirttiğim gibi, köklü biçimde düzeldi. Burada olaylar, dostluk ilişkilerinin sağlamaştırılması, pratik işbirliğinin geliştirilmesi ve Almanya'nın barış için gösterdiği çabalarda desteklenmesi doğrultusunda akacak..."(s.261)

"... Şimdi Alman İmparatorluğu ile ilişkilerimiz dostça ilişkiler temelinde, Almanya'nın barış yönündeki çabalarını desteklemeye hazır olmamız temelinde, ve aynı zamanda Sovyet-Alman ekonomik ilişkilerinin iki devletin karşılıklı çıkarlarına uygun olarak geliştirilmesi isteğine dayanılarak kuruldu..."(s.262)

Nazi Almanyası ordularının Norveç, Danimarka, Belçika, Hollanda ve Fransa'yı işgal ettikleri koşullarda, 1 Ağustos 1940'ta, Yüksek Sovyet önünde Molotov şöyle konuşuyordu:

"Hükümetimizce tam anlamıyla uyulan bu anlaşma (Sovyet-Alman Saldırmazlık Paketi), Batı sınırimız boyunca Sovyet önlemleri uygulanırken, Sovyet-Alman ilişkilerinde anlaşmazlık olasılığını ortadan kaldırdı ve aynı zamanda Almanya'ya Doğu'da sakin bir güven duygusu sağladı (aynen alındı)..." (Claudin, s.269)

"Sovyetler Birliği ve Almanya arasında kurulmuş bulunan iyi komşuluk ve dostluk ilişkileri geçici nitelikte olan rastlantısal hesaplara değil, ama SSCB ve Almanya'nın her ikisinin de temel çıkarları üzerine dayanmaktadır."(age, s.297)

"Son zamanlarda İngiliz ve İngiliz yanlısı basında Sovyetler Birliği ve Almanya arasında anlaşmazlık olasılığı üzerine çok spekülasyon yer aldı. Almanya'nın büyüyen gücü ile bizi korkutma girişimleri yapıldı. Ama bizim ilişkilerimiz belirli geçici hesaplar üzerine değil, her iki ülkenin temel devlet çıkarları üzerine dayanmaktadır." (Russia At War, 1941-1945, s.107-108)

Pravda, 23 Ağustos 1940'ta, Sovyet-Alman Paketi'nin birinci yıldönümüne ilişkin başyazısında şöyle yazıyordu:

"... Biz tarafsızız ve bu Pakt işimizi kolaylaştırdı; o, aynı zamanda, Doğu sınırlarında barıştan tamamen emin olabileceğinden, Almanya'nın da büyük yararına olmuştur."(age, s.l 11)

Okuru belki biraz sıkmayı da göze alarak, uzun aktarmalar yapma yolunu tuttum. İstedim ki, sözü edilen soruna ilişkin olarak olanaklı olduğu ölçüde tama yakın bir tablo elde edilebilsin.

Ne zaman ki, faşist Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırdı, savaşın sürdürülmesinden yana olanlar ve baş düşman saptamaları yeniden değişikliğe uğradı. Bu kez asıl hedef Almanya idi. İlginç olan bir diğer nokta da odur ki, Molotov'un konuşmalarından anlaşıldığı gibi, savaşı başlatan da Almanya değil, ama İngiltere ve Fransa idi.

Bir diğer ilginç nokta, Stalin'in İkinci Dünya Savaşı'nı başından beri anti-faşist karakterde bir savaş olarak değerlendirmesidir:

"... Mihver devletlerine karşı İkinci Dünya Savaşı daha başlangıcından itibaren, görevlerinden biri demokratik özgürlükleri yeniden yerleştirmek olan bir anti-faşist savaş, bir kurtuluş savaşı doğası kazandı. Mihver devletlerine karşı Sovyetler Birliği'nin savaşa girmesi İkinci Dünya Savaşı'nın kurtarıcı ve anti-faşist karakterini yalnızca güçlendirebilirdi ve gerçekten güçlendirdi."(Stalin'in 9 Şubat 1946'da Moskova'nın Stalin bölgesindeki seçim toplantısında yaptığı konuşmadan aktaran F. Claudin, age, s.298-9)

Savaşa ve faşizme karşı mücadele söz konusu olduğu sürece Komintern'in politikalarını P.Ö. (Pakt'tan Önce) ve P.S. (Pakt'tan Sonra) olarak ayırarak ele almak gerekiyor. Pakt dönemi Komintern'in faşizme karşı mücadeleyi rafa kaldırdığı, ertelediği bir dönem oldu. Yirmi iki ay süren bu dönemde komünist partiler tarihlerinin en büyük, en yıkıcı saygınlık yitimine uğradılar. (Yazar, o günkü uluslararası durumda, Sovyetler Birliği'ne karşı savaşı ertelemek ve gelecekteki saldırıya hazırlanmak için saldırgan devlet ya da devletlerle saldırmazlık paktı imzalanması gibi taktik politikalara ilke olarak karşı değildir. Sorunun özü böylesi bir paktın nasıl bir içeriğe sahip olduğu, dünya proletaryası ve ezilen halkların özgürlükleri ve temel çıkarları bakımından nasıl bir anlam taşıdığıdır. Kazanılan zamanın gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediği; değerlendirilmediyse neden ya da nedenleri bir diğer önemli konudur. Pakt'a Eylül 1939'da bir dostluk antlaşması eşlik etmiştir. Pakt ve onunla ilişkili, onu tamamlayan diğer belgelerin eleştirel değerlendirmesi ve uygulamalar komünistler tarafından da mutlaka yapılmalıdır.)

23 Ağustos 1939'dan sonra da Sovyetler Birliği'nin dış politikası Komintern'in ve onun ulusal seksiyonları olan komünist partilerin de dış politikası oldu. Her şey Sovyetler Birliğine bağlı kılındı. Sovyetler Birliği Almanya ile saldırmazlık paktı imzaladı diye savaşın asıl kışkırtıcıları ve baş düşman değişti. Pakt imzalandı diye faşizme karşı mücadele genel olarak tatil edildi. Alman faşizmine ve genel olarak faşizme karşı politik uyanıklık köreltildi. Avrupa işçileri, halkları ve bütün ezilen halklar büyük bir aldatmaca, büyük bir yalanla karşı karşıya getirildiler. Gerek Sovyetler Birliği, gerekse Komintern pakt döneminde Alman faşizmine karşı izledikleri teslimiyetçi, halkları aldatıcı, savaş tehdidi karşısında Alman faşizmine ödün verme politikasıyla ona dolaylı olarak yardımcı oldular. Sovyet halklarının Alman ordularına ve işbirlikçilerine karşı kahramanca savaşmaları ve asker ve sivil 20 milyondan fazla kayıp vermeleri, özel olarak pakt döneminin politikalarının devrimci eleştirel çözümlenme ve değerlendirmesinin yapılmasının önünde bir engel olmamalıdır. Dökülen kan, bu kanın çok daha fazla olmasına neden olan ve yalnızca Sovyet halklarına değil, diğer halklara da çok pahalıya mal olan politikaları gizleyen bir örtü olmaktan çıkarılmalıdır. Dünya proletaryası ve ezilen halkların temel çıkarlarına karşı olan teori ve pratiklerle tarihsel bir hesaplaşma yapılmaksızın sosyalizmin kapitalizmin gerçek, yaşayan, diri, saygınlığı yüksek bir seçeneği olması beklenmesin. Komünist partilerin tam bir politik aymazlık içine düşürülmelerinin hesabı sorulmalıdır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden, devlet olarak Sovyetler Birliği'nden. Komintern'den ve onun Yürütme Komitesi'nden Prezidyumu'ndan, komünist partilerden, özellikle önderlik organlarından hesap sorulmalıdır. Başta Stalin olmak üzere, Molotov, Dimitrov gibi önde gelen yöneticilerle tarih önünde hesaplaşılmalıdır. Bunun artık pratik bir önemi olmadığı ileri sürülebilir. Evet, bugün bu hesaplaşma şu ya da bu hatanın

düzeltilmesini sağlamayabilir; ama komünistlerin dünya proletaryasına, sosyalizme ve kendi kendilerine karşı tarihsel sorumlulukları vardır. Kendi geçmişleriyle hesaplaşma zorunlulukları vardır. Geçmişten öğrenme görevleri vardır. Gerçekleri açığa çıkarma ve yayma sorumlulukları vardır. Bunlardan kaçılmaz.

Sosyalist de olsa bir devletin dış politikası ve diplomatik mücadelesi, tarihsel koşullar öyle gerektirmediği sürece, uluslararası bir örgütün ve onun ulusal seksiyonlarının dış politikası olamaz. Özellikle ulusal gerçekliklerin son derece farklı olduğu savaş vb. koşullarda. Böyle bir örgüt bir devletin dış politikasının gereklerine göre politika yapamaz. Devletler arası ilişkiler ile komünist örgütlerin şu ya da bu devlete karşı tutumu arasında ayırım yapılmak zorundadır. Şu ya da bu sosyalist devlet şu ya da bu devlete karşı şöyle bir politika izliyor denilerek, sosyalizmin genel çıkarları öyle gerektirmedikçe, onun politikası izlenemez. İzlenirse politik ve örgütsel bağımsızlık yitirilmiş olur. Komintern ile SBKP ve Sovyet devleti arasındaki ilişkiler öyle bir evrim geçirmişti ki, Komintern için Sovyetler Birliği'nin iç ve dış politikalarından ayrı, bunları yansıtmayan bir politik karar düşünülemez olmuştur. Komintern'in her zaman parti olarak SBKP'yi, devlet olarak Sovyetler Birliği'ni izlemiş olması bunun kanıtıdır. Böylece, diğer şeylerin yanı sıra, düşmanlar karşısında çelişkiye düşülmekten sakınılmış olunuyordu!

Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı döneminde Komintern'in düştüğü durumu daha yakından anlamak için 1930'ların ortalarından sonra en büyük parti olan ve "halk cephesi" politikası bakımından bir tür model oluşturan Fransız Komünist Partisi (FKP)'nin politikası üzerinde kısaca duralım. FKP'nin Alman faşizmine karşı tutumu, Pakt'ın imzalandığının açıklanmasına dek (Pakt komünist hareketin ortasına bir bomba gibi düşmüştü; komünistler habersiz yakalanmışlardı) direnmektir. 1 Eylül 1939'da Fransa parlamentosundaki FKP grubu savaş kredilerinin lehine oy verdi. Pakt'ın açıklanmasından sonra ise Sovyet dış politikasının izinden yüründü. FKP Pakt'tan sonra izlediği politika nedeniyle 26 Eylül 1939'da yasadışı ilan edildi. Politik ahmaklık öylesine boyutlar kazandı ki, Hitler'in Fransa'nın işbirlikçi Vichy hükümetindeki resmi temsilcisine gönderilmek üzere, tutuklu bulunan FKP parlamenterlerinin serbest bırakılmasını isteyen bir posta kartı hazırlandı ve parti militanlarına ve sempatanlarına kartları kendi isimleri ve adresleri ile imzalamaları tavsiye edildi. Bu tavsiyeye uyanlar bu arada kendi özgürlüklerinden, dahası canlarından oldular. (Histoirc du PUF(Unir)'dan aktaran F. Claudin, s.738)

Adı geçen parti tarihi kitabına göre, FKP önderliği partinin yayın organı olan L'Humanite'yi yasal olarak çıkarmak için Alman işgal yetkililerine başvurdu. Başvuru reddedildi. Bir kaynağa göre FKP önderliği bunu uzun süre gizledi. (a.g.y.)

Jacques Duclos, Temmuz 1940'ta Alman işgal yetkililerine mektubunda şöyle yazıyordu:

"L'Humanite'yi yayınlamakla, İngiliz emperyalizminin ajanlarının faaliyetlerini mahkum etmeyi bir görev olarak üstlenmiş olacağız... L'Humanite'yi yayınlamakla, Avrupa'da barışın sağlanmasını hedefleyen bir siyaset yürütmeyi ve Sovyet-Alman Paktı'nı tamamlayacak olan ve böylece uzun süreli bir barışın şartlarını yaratacak olan bir Fransız-Sovyet dostluk paktının imzalanmasını bir görev olarak üstlenmiş olacağız." (Aktaran Jacques Fauvet, *Historic Communiste Française*, Paris 1964-65, c.2, s.56-57. J. Fauvet'ten aktaran O. Kalaycıoğlu, *Ufuklar dergisi*)

13 Temmuz 1940 tarihli L'Humanite'den okuyalım:

"Parisli işçiler ve Alman askerleri arasındaki dostane sohbetler çoğalıyor... Bizler bundan dolayı sevinçliyiz. Gelin birbirimizi tanıyalım." (Aktaran Ronald Tiersky. "French Communism, 1920-1972", *Marksistik Forum*, 1978, no:5, s.38, agd.)

Alman ordularının Sovyetler Birliği'ne saldırılarından sonra Komintern'in politikası da değişti. Saldırı öncesi baş düşman ve savaş kundakçısı ve barış karşıtı olan İngiltere demokratik bir güç, özgürlüksever bir devlet oluvermişti. Sovyetler Birliği'nin saldırıya

uğraması ezilen ulusların mücadelelerinin biçim ve niteliğinde belirleyici değişikliklere neden olmuştur. "Komünist Enternasyonal" dergisinin 1942 başlarında yayınlanan bir sayısındaki başyazıda şöyle yazıyordu:

"Sovyetler Birliği, İngiltere ve Birleşik Devletler'in anti-Hitler koalisyonu, bu ülkelerden herhangi biriyle savaş halinde olan Mihver güçleriyle ne özel bir ateşkes ne de özel bir barış yapmayı taahhüt eden 26 devletin Washington Deklarasyonu ile taçlandırdı."(Belgeler, s.277)

"Ezilen ve acılar içindeki ulusların kurtuluş mücadeleleri yeni bir aşamaya geçti. Sovyet halkı ve onun Kızılordusu'nun dev mücadelesi sayesinde, demokratik güçlerin dünya koalisyonunun oluşması sayesinde, özgürlükleri ve bağımsızlıkları için savaşan uluslar gerçek bir perspektife ve daha önce sahip olmadıkları güçlü bir desteğe kavuştular. Sovyet halkının anavatanını savunmak için giriştiği savaşın başlamasından sonra, ezilen ulusların mücadelesinde biçim ve nitelik yönünden belirleyici değişiklikler meydana geldi..."(ay. s.279)

Sorunlara yalnızca Sovyetler Birliği'nin çıkarları açısından yaklaşan politik anlayış ne denli açık. Avrupa işçi sınıfları, ezilen uluslar faşizmin çizmeleri altında acı çekerken, bir-iki seksiyonu dışında teslimiyete dek varan edilgenlik içinde olan, Nazi Almanyası'nı barış isteyen bir devlet olarak gösteren Komintern, SBKP'nin ve Sovyet devletinin önderlerinin ayak izlerini izleyerek Sovyetler Birliği saldırıya uğradıktan sonra politika değiştirmekte güçlük çekmedi. (Komintern'in Avrupa'daki seksiyonlarının büyük çoğunluğu Sovyetler Birliği saldırıya uğrayıncaya kadar faşist işgallere karşı direniş hareketlerine katılmadılar ve bu nedenle de kitlelerden büyük ölçüde soyutlandılar.) Doğallıkla pakt dönemi politikasına ilişkin herhangi bir açıklama yapmaksızın. Komintern (gerçekte 12 kişiden oluşan KEYK Prezidyumu), daha doğrusu onu yönlendiren SBKP ve başta Stalin olmak üzere onun önderleri hata yapmış olamayacaklarına göre, herhangi bir özeleştiriyeye gerek duyulamazdı. 22 Haziran 1941 öncesi politika doğruydu, ama 23 Haziran'daki de. Bunu anlamayanlar, örneğin bu satırların yazarı gibi, diyalektik yöntemden bir şey anlamamış sayılırlardı. Yazar yukarıdaki türden "diyalektik yöntem"den bir şey anlamamayı sürdürecektir.

* * *

Komünist Enternasyonalin tarihsel rolünü "yardımcı olma"ya indirgeme sorununa geelim. Önderlik sorununu bir yardımcı olma sorunu olarak tanımlama özünde yanlış değildir. Gerçekte burada söz konusu olan, herhangi bir amacı gerçekleştirmek isteyen sınıfa, katmana, partiye vb. bilgiye, deneyime, çalışkanlığa, örnek olmaya dayanan bir yol göstericiliktir. Ne var ki, KEYK Prezidyumu'nun "öneri kararı"nda devrimci bir önderlik anlayışı, bu anlamda devrimci nitelikte bir yardımcı olma anlayışı yoktur. Onda var olan, geçmişiyile ve o günüyle, Komintern'i olanaklı olduğu ölçüde zararsız ve uysal bir örgüt olarak; burjuva düzeni karşısında masum ve mantıklı isteklerde bulunan bir örgüt olarak gösterme çabasıdır. "Karar Metni"nde kapitalizme karşı sosyalizmden yana tek söz bile edilmemesi bunun yadsınması olanaksız bir kanıttır. Aynı zamanda bu belgenin gerçekte *diplomatik bir belge* olmasının da.

Komintern'in görevleri arasında tek tek ülkelerde proleter sosyalist devrimlerin gerçekleşmesi için, proletarya enternasyonalizminin gereği olarak, yalnızca propaganda, ajitasyon yoluyla değil, mali ve teknik yardım ve gerektiğinde silahlı kuvvetler gönderilmesini örgütlenme yoluyla yardımcı olma da vardır. Ancak, Prezidyum kararı yardımı masumane bir düzeye indirgemeye ve Sovyetler Birliği'nin müttefikleri durumunda olan kapitalist devletleri kızdırmamaya kararlı olduğundan bunu da unutmuş. Eğer anti-Hitler koalisyonu olumsuz yönde etkileyecek şeyler yazılmak istenmiyorsa, ona göre davranıp kararı ayrıntılı olarak gerekçelendirmeden kısa, kuru bir açıklama ile yetinilebilirdi. Ne var ki, KEYK Prezidyumu'na böylesi düşük düzeyli bir belge yakışmazdı.

O "yüksek" teorik düzeyin kendisini yansıttığı "yüksek" nitelikte politik bir belge üretmeliydi.

Burada dikkat çekmekte yarar var ki, söz konusu karar yalnızca savaş dönemi müttefiklerine güvence vermek gibi motifler çerçevesinde, daha doğrusu asıl olarak da bu çerçevede ele alınamaz. Bu belge uluslararası komünist hareketin *geleceğine ilişkin bir manifesto* niteliği taşımaktadır. Bundan dolayıdır ki, bu belge asıl olarak bu nokta açısından eleştirel değerlendirmeye konu edilmelidir. "*Avrupa Komünizmi*" denilen revizyonist akımın ortaya çıkışında bu belgenin katkıları gözardı edilmemelidir.

Karar, gerekçeleri söz konusu olduğu sürece asıl olarak yalan, aldatmaca, çarpıtma ve politik sahtekarlıkla kendini göstermektedir. Ne tür gerekçeyle olursa olsun, dünya işçilerini ve komünistleri ve ezilen halkları aldatmak, politik sahtekarlık yapmak en acımasız eleştirileri hak eder.

2.3. Komintern'e Atılmış Bir İftira!

Karara göre, Komintern'in devletlerin içişlerine karıştıkları savı Hitlercilerin iftirasından başka bir şey değildir. Yani, Komintern, kararın kullanılmaktan kaçındığı kavramı kullanırsak, "kapitalist" devletlerin içişlerine karışmamıştır, söz konusu olan Hitlercilerin "Komünist Enternasyonal'in bu devletlerin içişlerine sözde karıştığı hakkındaki çığlıklardır. Ortada Hitlercilerin bir iftirası vardır. Komintern'in teori ve pratiği Prezidyumu doğruluyor mu, yalanlıyor mu? Yalanlıyor. Doğru ya da yanlış politikalarla, kararlarla olsun Komintern her zaman diğer devletlerin içişlerine müdahale etmiştir. Burjuva dünya düzenini yıkıp sosyalist düzeni kurmak isteyen uluslararası bir örgüt için son derece normaldir bu. Böylesi bir örgütün başka türlü davranması beklenemezdi. Kapitalizm bir dünya sistemi olduğuna göre, ona karşı mücadele yalnızca ulusal devlet sınırları içinde yürütülemez. Uluslararası kapitalizme karşı mücadele de uluslararası karakterde olmak zorundadır. Soruna başka türlü bir yaklaşım eşyanın doğasına aykırıdır. Diyalektik yöntemi teori ve politikadan çıkarıp atmaktır. Burada öznel teori ve politikalar yer yoktur. Bir dünya partisi olarak tanımlandığına ve tek tek ulusal partiler de onun seksiyonları olduklarına göre, Komintern devletlerin içişlerine karışıyor demektir. Böylesi bir uluslararası örgütün kapitalist burjuvazi ile proletarya arasında tek tek ülkelerde süren sınıf mücadelesine —iktidar mücadelesi bunun özüdür— karışmaması düşünülemez. Bir ulusal devlet içindeki sınıf mücadelesine bir tarafı destekleyerek katılmak içişlere karışma değilse nedir? Burada Komintern'in hem kuruluş amaçları, programı ve tüzüğü, hem de mücadele tarihi çarpıtılmaktadır.

İleriki sayfalarda da okuyacağımız gibi, Komintern'in dağıtılmasının en önemli gerekçelerinden biri olarak Hitlercilerin bu "iftirası"nın boşa çıkarmak gösterilmektedir. Hitlerciler bu kez doğru söylemişler, ama yine de "iftiracı" olmaktan kurtulamamışlardır!

Komintern'in başka devletlerin içişlerine karıştığı savının, başka sözcüklerle de olsa, iftiradan öte bir şey olmadığına savlandığı paragrafı izleyen paragrafta belirtilenlerle, karar kendi kendisiyle çelişiyor. Karara göre, çeşitli ülkelerin iç ve uluslararası ilişkilerinin gittikçe karmaşık durum almasıyla, bir tür uluslararası merkezin ayrı her ülkedeki hareketin karşılaştığı sorunların çözülmesinde başa çıkılamayacak engellerle karşılaşacağı savaştan çok önce gittikçe açık duruma geldi. Mademki, Komintern devletlerin içişlerine karışmıyordu neden devlet sınırları içindeki işçi sınıfı hareketinin sorunlarının çözümünde başa çıkılamayacak engellerle karşılaştı. Öyle ya, zaten böyle bir karışma yoktu. Bu Hitlercilerin iftirasından başka bir şey değildi. "Minareyi çalan kılıfını hazırlar" örneği, kararın komünistlere yaraşır biçimde gerekçelendirilmesi gerekiyor ya, Komintern'in gerekli olmaktan çıktığını açıklamak için bir dizi unsur sayılmış. (Dünya komünist hareketi, genel olarak, yenilgilerine, güçsüzlüklerine, hatalarına ve eksikliklerine gerekçe bulma konusunda hiç sıkıntı çekmemiştir zaten. Bu alanda gösterilen beceri başka alanlarda da gösterilseydi komünist hareket bugünkü zavallı durumunda bulunur muydu?) Sanki çeşitli ülkelerin gelişmelerinin tarihsel yollarındaki, karakterlerindeki,

sosyal düzenlerindeki, gelişme düzey ve tempolarındaki ayrılıklar, işçilerin bilinç ve örgütlenme derecelerindeki ayrılıklar Komintern'in ilk yıllarında yokmuş gibi.

Karar, bir devletin diğer devletlerin içişlerine karışmasıyla, bir parti ya da örgütün karışması arasındaki ayrımı göz önünde tutmamaktadır. Komintern, SBKP ve Sovyet devletiyle öylesine özdeşleştirilmiş ki, Komintern'in devletlerin içişlerine karışması Sovyet devletinin karışması olarak görülüyor.

2.4. Ulusal Özellikler Enternasyonale Karşı

1943'ten ya da 1935'ten önce, daha Komintern kurulurken çeşitli ülkeler arasında yukarıda sayılan türden ayrılıklar yok muydu? On yıllar boyunca son derece önemli değişikliklerin gerçekleştiği doğrudur. Ama, savaş dönemini bir yana bırakalım, bu değişiklikler, ülkelerin ekonomik ve politik koşulları vb. bakımından uluslararası komünist bir merkezi (bu merkezden ne anlaşılması gerektiği ayrı bir konu) gereksiz kılacak, hatta işçi sınıfı ve komünist hareketin gelişmesinin önünde bir engel durumuna getirecek denli miydi?

Mademki savaştan çok önce "herhangi bir uluslararası merkezin" (buraya dikkat edilsin, söz konusu edilen var olan yapısıyla Komintern değil, "*herhangi bir*" uluslararası merkezdir) ayrı ayrı ülkelerdeki hareketin sorunlarıyla başa çıkamayacağı, başka sözcüklerle, *hareketi ilerletici devrimci bir işlev göremeyeceği* gittikçe daha açık duruma gelmişti de neden Komintern'in varlığına (Marks ve Engels'in Birinci Enternasyonal'in varlığına son verilmesinde davrandıkları gibi) devrimci bir biçimde son verilmedi? Tek tek ülkelerdeki hareketin gelişmesinin önünde engel durumuna gelen uluslararası bir merkezin varlığını sürdürmesine neden izin verildi? Bu engele neden göz yumuldu? Sekiz-on yıl neden beklendi? Nerede kaldı o çok övülen komünist önderlik, dillerden düşürülmeyen bolşeviklik? Gereken neden yapılmadı? Sorun zamanında saptanamadı ve bu nedenle gereken yapılamadıysa dünya işçileri ve komünistleri önünde neden komünist devrimciliğe yarasız biçimde özeleştirme yapılmadı? Komintern'i kapatma kararına teorik, politik, örgütsel gerekçe uydurmak için gösterilen çabanın küçük bir oranı öz hesaplasmaya ayrılıysaydı (gerçi Komintern önderleri hata yapmazdı; ama tek tek partiler, daha doğrusu partilerin şu ya da bu önderi veya önderleri yaparlardı, yani günah keçisi bulmak pek bir sorun oluşturmazdı) komünist hareketin geleceği için yararlı bir iş yapılmış olurdu. Hareketin gelişmesinin önündeki uluslararası engel görüldüğü ve bu engeli ortadan kaldırmak iradi bir sorun olduğu halde ona dokunulmaması hata olmaktan öte, komünist harekete karşı işlenmiş bir suçtur. Özeleştirme yapmamak da. Ne zamanı geçmiş, ömrünü doldurmuş örgüt biçimlerini koruyarak ne de özeleştiriden kaçarak nice emeğe, nice cana mal olan sosyalizm mücadelesini zayıflatmaya, güçten düşürmeye, saygınlığını depreme uğratmaya hiç kimsenin, hiçbir partinin, hiçbir devletin hakkı yoktur. Dahaşı bütün o sözü edilen derin ayrılıkların farkına neden Alman faşizmi Sovyetler Birliği'ne saldırdıktan, pakt dönemi tarihe karıştıktan ve Almanya'nın rakibi olan emperyalist devletler Komintern'in dağıtılması isteminde bulduktan sonra varıldı?"

Komintern artık eskimiş olduğuna, devrimci bir örgüt olarak ömrünü doldurduğuna göre, varlığına savaştan çok önce son verilmeliydi. Ya da, uluslararası örgütlenme biçiminde nesnel ve öznel koşullara uygun değişiklikler yapılmalı, zamana, yani işçi ve komünist hareketin karşılaştığı sorunlara ve görevlerine yanıt verir duruma getirilmeliydi. Eğer komünist hareketin içinde bulunduğu durum (belirleyici olan budur) ve uluslararası koşullar uluslararası komünist bir örgütün yaşaması ya da yeniden kurulması için elverişli değilse, durumun komünist devrimci bir açıklaması yapılır ve elverişli koşullarda veni bir örgüt kurmak üzere var olan örgütün yaşamına son verilirdi. Biçimler ya da araçlar, bunlar zamanında ne ölçüde önemli görevler yerine getirmiş olurlarsa olsunlar, mutlak olarak korunacak değildir. Yeter ki, sorun, Birinci Enternasyonal dağıtılırken Marks ve Engels'in gösterdikleri komünist açıklık ve dürüstlikle ele alınsın. 1943 Mayıs'ına dek, özellikle önderleri tarafından, hiçbir ciddi eleştiriye konu edilmeyen Komintern, bu tarihte belirtilen gerekçelerle dağıtılsa burada komünist iyi niyet, komünist açıklık ve dürüstlük,

kısaca komünist ahlaktan söz etmek olanaklı olamaz. Burada tüccar zihniyeti vardır, komünist değil.

Savaştan çok önce, iç ve uluslararası koşulların daha da karmaşık duruma gelmesiyle birlikte uluslararası bir merkezin başa çıkılamayacak güçlüklerle karşılaşacağı giderek daha açık duruma (açıktı; ama gelişmeler bunu "daha açık" duruma getirmişti) gelmiş olduğuna göre, Komintern'in dağıtılmasında geç kalınmıştır. Ya da Komintern'in örgütsel yapısı ve işleyişinde gelişmelere karşılık düşen gerekli değişikliklerin gerçekleştirilmesi bakımından yapılması gereken yapılmamıştır. Bu durumu şöyle de tanımlamak olanaklı; Komintern kaderine ya da ölüme terkedilmiştir. Kendi kendini tüketmeye, doğal ölümüne bırakılmıştır. Komintern etkisi zamana yayılan bir tür zehirlenmeye uğramıştır. Bilinçli bir müdahale ile zamanını doldurmuş ve artık harekelin gelişmesinin bir etkeni değil, bir engeli durumuna gelmiş bulunan bir biçime göz yumulmuştur. Sonra da fatura "herhangi bir uluslararası merkez"e kesilmiştir.

Gerçek oydu ki, Mayıs 1943'e gelindiğinde artık ortada komünist karakter taşıyan bir Komünist Enternasyonal yoktu. O tarih olmuştu. Hem de görece uzun bir zaman önce. O ölmüştü. Daha doğrusu öldürülmüştü. Büyük iddialarla toplanan Altıncı Kongre'den (1928) sonra, özellikle de 1930'ların ortalarından başlayarak Komintern'in yaşamında köklü değişiklikler gerçekleşti. O 1928'de kabul ettiği programını pratikte yadsıdı. Cüretkar ve coşku dolu savlar, dünya proletarya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü gibi yüksek hedefler unutuldu. Hemen her şey faşizme ve savaşa karşı mücadeleye bağlı kılındı. Anti-faşizm her şeyin önüne geçti. Faşizme karşı mücadele de "demokrasi" genel kavramıyla gizlenen burjuva demokrasinin korunması ve yıkıldığı ülkelerde de yeniden kurulması olarak ele alındı. Sosyalist devrim perspektifine sahip bir anti-faşist mücadele değil, burjuva demokrasisini, yani statükoyu korumaya yönelik bir mücadele... Komintern'in, 22 Haziran 1941 öncesi emperyalist nitelikte bir savaş olarak kabul edilen savaşı devrimci bir iç savaşa dönüştürerek, politik iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesi politikası da yoktur. Onun çizgisi "halk cephesi" hükümetleri politikasıyla faşizmin Avrupa ülkelerinde iktidara gelmesini önleme çizgisidir. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısından sonrada, 1935'te toplanan Yedinci Kongre'den 1939 Ağustos'una kadar geçen dönemdeki gibi, varsa da yoksa da anti-faşizm.

İngiltere ve Fransa ile Almanya'ya karşı ittifak kurma girişimlerinden gereken sonuç alınamayınca Almanya ile imzalanan saldırmazlık paktından sonra faşizme karşı mücadeleye son verildiğini gördük. Pakt'ın imzalanmasından ve faşist orduların Avrupa'yı hallaç pamuğu gibi atmaya başlamasından sonra Komintern ne yaptı? İngiltere ve Fransa'yı savaş kıskırtıcıları, saldırganlar ve barış düşmanları. Nazi Almanyası'nı ise barış isteyen güç olarak ilan etti. Böyle yapmakla da ölüm belgesini imzaladı. Dünya işçileri ve komünistler arasında büyük bir saygınlık yitimine uğradı. Savaş döneminde iyice işlevsizleşti. Utanç verici politik bir iflasa uğradı. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısına dek geçen sürede Komintern seksiyonlarının etkinliklerinin, genel çizgileriyle de olsa, incelenmesi gerçek durumu gözler önüne serer. 23 Ağustos 1939'dan 22 Haziran 1941'e kadar komünizm adına genel olarak utanç verici bir durum yaşanmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki. KEYK ve onun Prezidyumu'nun (yetkiler bu organda toplanmıştı) faşizm karşısındaki teslimiyetine ve bütün diğer güçlüklerle karşın faşist canavara karşı Avrupa'da da silah elde yiğitçe savaşanlar vardı.

Komintern savaştan çok önce kapitalist devletler için gerçek bir tehlike olmaktan çıkmıştı. O görünürde bir tehlike idi. Emperyalistler ölü ya da can çekişmekte olan bir düşmanın bile orta yerde durmasına, göz önünde bulunmasına dayanamadılar. Böylesi bir durumda bulunan bir uluslararası örgütü bile yine de tehlikeli buluyorlardı. Sovyetler Birliği'nin saldırıya uğramasından sonra komünist partiler direniş hareketlerinde önemli roller oynamaya başlamışlar; birçok ülkede direniş hareketinin başına geçmişlerdi. Komünist partilerin ideolojik ve politik etkileri hızla büyüyor, safları genişliyordu. Savaş sonrası dönem için tehlikeli olurdu bu. Güçlü ulusal seksiyonlara sahip uluslararası komünist bir örgüt, en azından Avrupa'da, kapitalizm için büyük bir tehlike demektir. Uluslararası

komünist bir merkez, verili durumu ne olursa olsun, dağıtılmalıydı. Geleceğe ilişkin planların yanı sıra, savaş döneminde burjuva önderliklere rakip komünist önderliklerin kitleler arasında güç kazanması ve kök salması da istenmeyen bir durum olduğu içindir ki, komünist hareketin ideolojik ve politik etkisini, saygınlığını kırmak ya da en aza indirmek kapitalist devletler ve burjuva önderlikler için büyük önem taşıyordu. Bunun içindir ki, Avrupa'da Almanya'ya karşı ikinci cephenin açılması (bu ancak Haziran 1944'te gerçekleşti) için Komintern'in kapatılmasını bir koşul olarak öne sürdüler. Bunun kanıtlarından biri, Komintern'in dağıtılmasını izleyen aylarda diplomatik trafiğin son derece hızlanmış olmasıdır. Ekim ayında Moskova'da Dışişleri Bakanları Konferansı, Kasım'da ise Tahran Konferansı toplandı.

Komintern öylesine zavallı bir duruma düşürülmüştü ki, tek tek ülkelerdeki hareketlerin sorunlarını çözme bakımından aşılmaz güçlüklerle karşılaşabilirdi saptaması komik oluyor. Daha doğrusu traji-komik. Hele emperyalistlerin dayatması ve onlarla pazarlık sonucu dağıtıldığı bilindiğinde.

Kararın ikinci paragrafından anlaşılıyor ki, Komintern varoluşunun ilk birkaç yılında (hareketin yeniden canlanmasının ilk aşamasında) koşullara uygun düşen, dolayısıyla gereksinmelere yanıt veren bir örgüt idi; ama sonra bu özelliğini yitirdi, harekete dar gelmeye başladı. Deneyim inandırıcı bir biçimde bunu göstermiş. (Burada Komintern'in kuruluşu, teori ve pratiği üzerine genel bir değerlendirme yapma yanlısı değilim. Artılarıyla ve eksileriyle genel bir değerlendirme yapılmak zorundadır. Yalnızca Lenin sonrası döneme ilişkin olarak değil, bütün bir 24 yıla ilişkin bir değerlendirme. Bu uluslararası sosyalizmin yalnızca geçmişini araştırmak ve derinden kavramak bakımından değil, bugünü anlamak ve geleceği kurmak, bu geleceğe güvenle bakmak bakımından da son derece önemli bir görevdir. Yalnızca geçmişi anlamak ya da geçmişe ilişkin merakı gidermekle sınırlı kalırsa sıradan bir burjuva tarih anlayışının ötesine geçilemez. Genel olarak uluslararası sosyalist hareketin tarihinin eleştirel bir çözümlemesini yapmadan ne sosyalist teori, ne de sosyalist pratik zenginleştirilebilir. Ne de sosyalizm saygınlığını yeniden kazanabilir ve kapitalizmin karşısına gerçekleşmesi olanaklı bir seçenek olarak dikilebilir. Komünistler, işçiler, tüm ezilen ve sömürülenler tarafından ciddiye alınmak istiyorlarsa kendi tarihleriyle en acımasızca hesaplaşmayı becerebilmelidirler. Bunu yapabilen bir düşmanı kapitalizm de ciddiye almak zorunda kalacaktır. Bunun yapılabildiği ve etkisini pratik mücadelede gösterdiği tarihsel koşullarda "sosyalizm öldü" çığlıkları boğulacaktır.)

Komintern'in örgüt biçimi, kararda yazıldığına tersine, Birinci Kongre'de değil, İkinci Kongre'de seçilmiştir. Komünist Enternasyonal'e girişin 21 koşulu bu kongrede kabul edilmiş ve tüzük bu kongrede onaylanmıştır. Ayrıca, sonraki yıllarda örgüt yapısında ve işleyişinde büyük değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Burada yalnızca giderek az sayıda kişinin belirleyici konuma gelmesine neden olan değişikliklere işaret etmekle yetinelim. İlk yıllarda yaklaşık olarak yılda bir toplanan kongreler Beşinci Kongre'den (Haziran 1924) sonra düzensiz aralıklarla toplanır olmuştur. İlk beş yılda beş kongre toplanırken, son on sekiz yılda yalnızca iki kongre toplanmıştır. Biri 1928'de, diğeri 1935'te. Zamanla, kongrelerin yetkileri, KEYK üyelerinin yanı sıra partilerden çağrılan diğer temsilcilerin de katıldıkları "genişletilmiş" KEYK toplantılarına; KEYK'nın yetkileri de Prezidyum'a devredilmiştir. Komintern'in dağıtılmasına karar veren de, resmiyette, Prezidyum olmuştur... Komintern bürokratik bir yozlaşmaya uğramıştır. Bu bozulmanın kökleri yalnızca Lenin sonrası dönemde değil, ilk yıllarında da aranmalıdır. Daha baştan herhangi bir sınırlama yapılmaksızın bütün bir süreç çözümlenmelidir.

İlgili paragrafta açıkça ileri sürülmesi de anlatılmak istenen şudur: Avrupa'da devrim dalgasının yükseldiği koşullara uygun düşen Komintern, devrim dalgası geri çekildikten sonra gereksiz duruma geldi. Ayak bağı oldu. Dar geldi... Uluslararası bir komünist örgüt yalnızca hareketin yükselme eğrisini yaşadığı koşullarda kurulur ve korunur diye düşünülemez. Bu mutlaka Komintern gibi aşırı merkezîyetçi bir merkez olmak durumunda da değildir. Görece gevşek bir örgüt pekala olanaklıdır. Koşullar, özellikle de komünist

hareketin öznel koşulları, tek bir merkezden yönetilen —Komintern'in bu yönetme görevini ne ölçüde yerine getirdiği ayrı bir konu— bir uluslararası örgüt için olgun olmayabilir. Örgütlenme biçimi ve işlevi farklı olabilir; ama özellikle kapitalizmin bir dünya sistemi oluşturduğu tarihsel durumda, uluslararası komünist örgütlenme biçimine her zaman gereksinme vardır. Uluslararası olarak örgütlenen kapitalizmin karşısına uluslararası olarak örgütlenen sosyalizm çıkmalıdır. Çok gerekçeli kararda böylesi bir yaklaşımdan iz yoktur.

Yapılan, sinirlendirici ve bıktırıcı biçimde, genel sözler ya da düşünce kalıplarıyla, sözde derin teorik ve politik gerekçelerle alınan kararı haklı çıkarma çabasıdır.

Dikkat çekici olan bir diğer nokta da, Avrupa-merkezli yaklaşımdır. O günkü koşullarda işçi sınıfı hareketinin merkezi Avrupa, özellikle de Batı-Avrupa idi. Bu doğru. Ancak uluslararası bir komünist örgüt yalnızca Avrupa için olamazdı. Dünyanın başka kıtalarında ve bölgelerinde, ulusal kurtuluş mücadelelerinin yanı sıra, işçi hareketi de gelişiyor; komünist parti ve örgütler etkinlik gösteriyor ya da yeni yeni kuruluyorlardı. Bütün bunlar adeta yok sayılarak davranılamazdı.

2.5. Her Şey Hitlercilerin Yenilgisi İçin

23 Ağustos 1939'a kadar asıl savaş kışkırtıcısı ve barış düşmanı olan "Hitlerciler", Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın imzalanmasıyla birlikte savaş karşıtı ve barış yanlısı olmuşlardı. Sovyetler Birliği'nin devlet çıkarları böyle gerektiriyordu. Büyük otorite böyle buyuruyordu. Savaş kışkırtıcıları ve barış istemeyen, savaşın devamından yana olan devletler artık İngiltere ve Fransa idi. (Fransa Haziran 1940'ta yenilgiye uğradığında geriye İngiltere kalacaktı.)

Almanya 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırarak savaşı resmen başlattı. (Dünya savaşı gerçekte fiilen daha önce başlamıştı.) Alman orduları Avrupa'da bir kasırga gibi eserken; Nazi Almanyası halkları kölelik zincirlerine vururken; Sovyetler Birliği ve Komünist Enternasyonal yöneticileri tarafından barış yanlısı olarak propaganda ediliyordu. Dünya işçilerine ve ezilen halklara düşman hedef olarak, sömürge sahipleri oldukları da vurgulanarak, İngiltere ve Fransa gösteriliyordu. Alman işgali altında yaşayan halkların ne yapmaları gerektiği üzerine, en azından açıkça, bir şey söylenmiyordu. "Küçük halklar"ın yazgıları o kadar önemli sayılmazdı!

Ne var ki, Sovyetler Birliği'ne karşı, daha önce değilse bile Aralık 1940'ta kararlaştırılmış olan Barbarossa hareketinin başlamasından sonra, yani rüzgarın yön değiştirmesiyle birlikte Almanya'nın saldırgan, savaş yanlısı ve barış düşmanı olduğu yeniden keşfedildi. Ama değişmeyen şey "Sovyet merkezilik" idi.

Alman faşizminin dünya savaşını başlattığı doğrudur. Ancak, KEYK Prezidyumu'nun "Hitlercilerin başlattıkları dünya savaşı" diye yazması, bu tutarlı devrimci bir özleştirme tarafından eşlik edilmedikçe, içtenlikten yoksundur. İkiyüzlücedir. Hani Almanya barış yanlısı idi. Hani savaşı kışkırtanlar İngiltere ve Fransa idi. Kendi kendisini böylesi bir yalanlama onur kırıcıdır; ama tabii her zamanki gibi tarihsel koşulların diyalektik yöntemle çözümlenmesi söz konusuydu!

Halkların ve öncelikle de öncü işçilerin "kutsal görevi", Hitler karşıtı bloktaki hükümetlerin (bunlar burjuva hükümetlerdir) askeri çabalarına yardımcı olmaya indirgenmiştir. Öncü işçilerin de komünist partilerde birleştikleri varsayılırsa, Komintern'in bu seksiyonlarının (artık eski seksiyonlar) "kutsal görevi" de burjuva önderliklere yardımcı olmaktır. Prezidyum kapitalist devletleri ve burjuva hükümetleri incitmeme konusunda öyle duyarlıdır ki, talimat veriyor gibi görünmüş olmamak için olsa gerek, komünist partilerin ne yapmaları gerektiği üzerine açık bir çağrı yapmıyor. Anlayan anlıyor zaten.

Burada politik ve örgütsel bağımsızlığı korumanın; faşist barbarlığa karşı yürütülen savaşa kendi bayrağı altında katılmanın izi yok. Komünist partilerin ya da proletaryanın

önderliğinden söz edilemez. Çünkü, önderliğin burjuva hükümetler ve güçlerde olması gerektiği önsel olarak kabul edilir. Burada burjuva hükümetlere ve önderliklere eklenti olma politikası var. Prezidyum, Üçüncü Enternasyonal'in tabutuna son çivi vururken, işte böyle yol gösteriyor seksiyonlarına. Zaten savaş döneminin olayları göstermiştir ki, Avrupa'daki komünist hareket, istisnalar dışında, kapitalist hükümetlerin yardımcılarını rolünü oynamışlardır.

Prezidyum kararı, eşitlik temelinde ulusların dostluğunu güvence altına almayı kutsal görevin bir unsuru olarak belirliyor. Belgenin bütünü incelendiğinde görülmektedir ki, Prezidyum işçi sınıflarına ve komünist partilere anti-kapitalist bir perspektif; burjuva düzeni yerine sosyalist dünya düzeni kurma perspektifi sunmamaktadır. Ancak böylesi devrimci sosyalist bir perspektifle, eşitlik temelinde ulusların dostluğunun güvence altına alınması düşünülür devrimci bir nitelik taşırdı. Prezidyum ise, kapitalizm koşullarında eşitlik temelinde ulusların dostluğunun güvence altına alınmasının olanaklı olduğu görüşündedir.

Kararda sömürgecilğe karşı tek söz edilmez. Ama, İngiltere ve Fransa'nın saldırgan ve savaş kundakçıları vb. oldukları dönemde, onların sömürgelerini korumak için Almanya'ya karşı savaştıkları yazılırdı (Belgeler). Komintern söz konusu olduğu sürece, anti-sömürgeci mücadele çok önceden bir söz düzeyine düşürülmüştü. Sömürge devrimleri sorunu ayrıntılar arasına atılmıştı. Yedinci Kongre'de dikkate değer anti-empyalist konuşmalar yapılmadı. İki büyük sömürge olan Hindistan ve Endonezya'dan konuşan delege olmadı. Mısır'dan delegenin konuşması resmi kayıtlardan çıkarıldı. Suriye ve Vietnam'dan gelen delegeler Fransız emperyalizminden söz etmeme başarısını gösterdiler. (Duncan Hallas, The Comintern, s. 143) (3) Dimitrov'un Yedinci Kongre'ye sunduğu raporda sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-empyalist mücadeleye, sorunu Brezilya, Hindistan ve Çin örnekleri çerçevesinde çok genel çizgileriyle ele alan, sınırlı bir yer ayrılmıştır. Elimde bulunan küçük boyutlu bir kitapçıkta yer alan ve seksen sayfa tutan raporda soruna bir buçuk sayfa (44 tam satır) ayrılırken, Fransa'daki durum değerlendirmesine iki buçuk sayfa (72 tam satır) ayrılmıştır. Sömürge ve yarı-sömürge devrimlerine ilişkin bu kayıtsızlık nedensiz değildir. Dönem Avrupa'da Alman faşizmine ve onun tarafından kışkırtılan savaş tehlikesine karşı sosyal-demokratların yanı sıra burjuva hükümetlerle, bu arada İngiltere ve Fransa ile ittifaklar kurma, anlaşmalar yapma dönemidir. Kongre'den kısa bir süre önce, Mayıs 1935'te, Sovyetler Birliği ile Fransa arasında bir karşılıklı yardımlaşma anlaşması imzalanır. İngiltere ile görüşmeler sürmektedir. Prezidyum kararında sömürge ve yarı-sömürge halklarına özel bir çağrı yok; ama Almanya tarafından işgal edilen ülkelerdeki halkların görevleri vb. üzerinde durulur. Sömürge ve yarı-sömürge halklarının ne yapmaları gerekirdi? Pakt dönemindeki gibi, İngiliz ve Fransız sömürgecilerine karşı ulusal kurtuluş savaşları mı yürütmeliydiler, yoksa sömürgecilerle birlikte "Hitlerciler"e karşı mı savaşmalıydılar? "İngiltere tarafından ezilen sömürge halklarıyla ittifak halinde"mi davranılmalıydı, yoksa anti-sömürgeci mücadele ertelenmeli miydi? Britanya Komünist Partisi'nin, 1942'de, Hindistan'ın bağımsızlığı için mücadelenin yükselmesine karşı çıkması (Adam Westoby, Communism Since World War II, s. 13) politikanın ne olması gerektiği ve ne olduğu konusunda bir fikir verir.

Hindistan'da Gandhi ve Kongre partisi (bunların ideolojik ve politik karakterleri ayrı bir tartışma konusudur), Büyük Britanya ile Almanya arasındaki savaştan Büyük Britanya'ya karşı ulusal bağımsızlık mücadelesini yoğunlaştırmak için yararlanırken, Hindistan Komünist Partisi Britanya'ya destek olunması yönünde tutum aldı. Britanyalı sömürgeciler Gandhi'nin Kongre Partisi'nin etkinliklerini yasaklar ve onu ve yürütme kurulunun bütün üyelerini tutuklarken, 1934'ten beri yasadışı olan Hindistan Komünist Partisi yasallaştırıldı (Claudin, s. 400)

".... Diğer yandan, Hindistan Komünist Partisi, Sovyet Rusya Almanya'ya karşı savaşa girdikten sonra, Britanya'yı aktif olarak destekledi." (Fenner Brockway, The Colonial Revolution, s.98)

Büyük Britanya ve Almanya arasında savaş başladığında Gandhi'nin ve Kongre Partisi'nin tutumu şöyle özetlenebilirdi: "... Hindistan, kendisi özgürlükten yoksun bırakıldığı bir zamanda, kendini demokratik özgürlükler için olduğu söylenen bir savaşa karışmış kabul edemez..." (Aktaran Claudin. s.400)

1935 sonrasının "örnek" partisi Fransız Komünist Partisi'nin Fransız sömürgecilerine ilişkin politikası, sömürge ve yarı-sömürge devrimleri üzerine Pakt sonrası politikalar hakkında daha aydınlatıcı bilgi verebilir. FKP, Mayıs 1942'den beri, Fransız sömürgelerinin, belirli derecede özerklik ya da biçimsel bağımsızlığa sahip olarak, Fransız birliği içinde tutulmaları isteminde bulunan bir politika izledi. (Claudin, s.332)

Boşanma hakkının boşanma zorunluluğu ile karıştırılmaması gerektiğini (ulusal sorunun ele alınmasında önemli bir kuraldır) belirten Maurice Thorez şöyle diyordu: "Biz, Kuzey Afrika halklarının çıkarlarının Fransa halkı ile birlik içinde bulunmakta yattığını belirtmeyi hiçbir zaman durdurmadık."(Aktaran Claudin, s.338)

Eylül 1945'te Fransız yönetimini yeniden kurmak için Fransız askerleri Vietnam'ın Saygon kentine çıktılar. Kasım 1946'da Kuzey Vietnam'daki Haiphong liman kenti bombalandı (Westoby, s.21). (Ho Chi Minh'in önderliğinde devrimciler 24 Ağustos 1945'te Kuzey Vietnam'da iktidarı ele geçirmişlerdi.) Fransız hükümetinde beş bakanla temsil edilen FKP tepki göstermedi (Claudin, s.338). Mart 1947'de ise, FKP'li bakanlar, hükümet içindeki dayanışmayı korumak için Hindicini'ndeki savaş için krediler lehinde oy verdiler (Westoby, s.21).

Molotov, Mayıs 1942'de, de Gaulle ile Londra'da yaptığı görüşmede, ikinci cephenin açılmasını destekleme güvencesi karşılığında bütün Fransızların ve Fransız sömürgeleri halklarının onun önderliği altında birleşmeleri istemine katıldığını belirtti. Daha sonraki aylarda FKP de Gaulle'nin başında bulunduğu Londra Komitesi'ne katıldı (Claudin, s.321).

Prezidyum kararında da geleceğe ilişkin devrimci bir perspektif yok. Varsa da yoksa da Hitlerci blokun yenilgiye uğratılması. İşçi sınıflarını ve komünist partileri savaş sonrasına hazırlama anlayışından iz yok. Kapitalist sınıflar zaten hazır ya da hazırlanıyorlar. Her şeyden önce en önemli emperyalist devletlerde tekeli kapitalist burjuvazi devlet iktidarını elinde tutuyor. Düşmanı örgütlüken ve savaş sırasında örgütlülüğünü, özellikle askeri alanda, daha da güçlendirirken proletarya ne yapmalıydı?

Burjuva hükümetlerin savaş çabalarına yardımcı olmaktan ve onların önderliklerini kabul etmekten başka? Kasım 1944'te Moskova'dan dönen Thorez'in "Tek devlet, Tek polis gücü, Tek ordu!" (Westoby, s. 20) sloganının atılmasından başka? De Gaulle'in Ekim 1944 sonunda Fransız direniş hareketinin silahlı gücü olan "yurtsever milisler"i dağıtmasını protesto etmekten; ama, yine de bakanlık koltuklarında oturmayı sürdürmekten başka? Hitlerci blokun yenilgiye uğratılmasından başka? (Almanya'da faşizmin iktidar oluşu sürecinde Almanya Komünist Partisi'nin - zamanında, SBKP dışı tutulursa, Komintern'in en büyük partisiydi - pratiği ile, Fransa'nın Alman işgalinden kurtuluşu sürecinde Fransız Komünist Partisi'nin - SBKP dışında, zamanının Avrupa'daki en büyük partisi - pratiğinin özel olarak incelenmesi, bu partilerin önderlerinin teori ve pratiklerinin yanı sıra, onları yönlendiren Komintern ve SBKP gibi uluslararası merkezlerin teori ve pratiklerini anlamak bakımından da özel bir önem taşır.

İşgal altında bulunan ülkelerdeki işçi sınıfları ve komünistler politik ve örgütsel bağımsızlıklarını koruyarak bağımsız politik amaçlar için, örneğin politik iktidarın proletaryanın ya da halkın eline geçmesi için çalışmalı mıydılar? "Ulusal kurtuluş savaşı"nın proletarya diktatörlüğü ya da devrimci-demokratik bir diktatörlükle taçlanması için mücadele edilmeli miydi? "Temel görev" "Hitlerci Almanya'ya karşı bir ulusal kurtuluş savaşına dönüşen silahlı mücadeleyi yükseltmekten oluş"tuğuna göre safca sorular soruyoruz demektir. Saflığın bu denli bozulduğu; dürüstlüğün enayilik olarak görüldüğü bu dünyada safca sorular sormanın da ayrı bir güzelliği var. Böylesi safca sorular soranlar

çoğalmadıkça karanlığın gücünü nasıl olur da yenilgiye uğratabilir ve dünyamızı aydınlatabiliriz ki?

Kurtuluş savaşı, "düşmana karşı en hızlı zafer için genel ulusal kabarış ve halkın seferber edilmesinin en iyi ve en verimli olarak her bir ülkenin işçi sınıfı hareketinin kendi ülkesi çerçevesinde çalışan öncüsü tarafından gerçekleştirilebilir" olduğunu gösterdiğine göre, savaşta öncülüğün de bu partiler tarafından yapıldığı kabul ediliyor demektir. Bu durumda, işçi sınıflarının ve komünist partilerin temel görevinin yardımcı olmaya indirgenmesinin anlamı nedir? KEYK Prezidyumu'na göre, savaşın yükünü işçiler ve komünist partiler taşıyacak; komünist partiler kurtuluş savaşına önderlik edecek (kitlelere önderlik etmekle savaşa önderlik etmek karşı karşıya konulmaz); ama yine de yardımcı rol oynamakla yerinilecek. Komünist partiler sahip oldukları önderlik konumunu devrimci politik ve toplumsal amaçların gerçekleştirilmesi için kullanmayacak. Ne için kullanacak? İktidarın eski sahiplerinin, kapitalist sömürücülerin ellerine yeniden geçmesine vb. yardımcı olmak için. Ulusal kabarıışı ve kitleleri seferber etmeyi komünist partiler gerçekleştirdiklerine göre, politik iktidarın onlar aracılığıyla işçilerin ya da genel olarak halkın eline geçmesi mantıklı olmaz mıydı? Prezidyum, Komünist Enternasyonalin gereksizliğini veya engel durumuna geldiğini gerekçelendirme kaygısı içinde, kendi kendisiyle çelişkiye düşmekten kurtulamıyor. Belki de böyle bir çelişkiye düşmüş olmak umurunda değildir...

Komünist partilerin ulusal çerçevede önderlik yapmalarıyla, Üçüncü Enternasyonal gibi uluslararası bir merkezin varlığı çelişir mi? Partiler bu merkezin seksiyonları olduklarına göre, onların başarıları onun başarılarıdır. (Doğallıkla başarısızlıkları da onun başarısızlıkları. Ancak, genel pratik başarıyı üstlenmek, başarısızlığı ise başkalarına yüklemektir.) Ama burada, diğer şeylerin yanı sıra, Komintern'in aşırı merkezizetiği de kabul edilmiş oluyor. Uluslararası bir merkezin varlığı seksiyonlarının kitleleri harekete geçirme, onlara önderlik etme yeteneklerini, olanaklarını olumsuz yönde etkiliyorsa ortada ciddi bir sorun var demektir. Bu yalnızca örgütsel bir sorun olmayabilir. Uluslararası bir merkez tek tek ülkelerdeki her günlük pratik mücadeleyi doğrudan doğruya değil, seksiyonları aracılığıyla yönetir. Bu nedenle, merkezle seksiyonlar arasında çelişkilerin ortaya çıkması normal ise de bunların pratik çalışmanın engelleri durumuna gelmelerine izin verilmez.

2.6. Yedinci Kongre Üzerine Birkaç Söz

Yedinci Kongre, diğer kongrelerin tersine, dünya devrimi sorunlarının özel olarak ele alınmadığı bir kongre oldu. Kongre'nin kapanış konuşmasında Dimitrov bunu şöyle gerekçelendirir:

"... Yoldaşlar, Kongre'nin kararlarına olduğu gibi raporlarına da devrimci perspektif üzerine şatafatlı deyimleri bile bile dahil etmedik. Bunu, devrimci gelişmenin temposunu öncekinden daha az iyimserlikle değerlendirmek için herhangi bir zemine sahip olduğumuzdan değil; ama Bolşevik etkinlik yerine perspektif değerlendirmesi üzerine devrimci süslü cümleleri veya kısır anlaşmazlıkları geçirme eğiliminden Partilerimizi kurtarmak için yaptık..." (a.g.b., s. 164)

Süslü cümleler kullanmak ya da devrimci lafazanlık yapmak; içi boş, gürültücü nutuklar atmak komünistlerin işi olmamalıdır. Böyle bir şeyi söyleyecek ciddi bir şeyi olmayanlar ya da bir şeylerin üstünü örtmek isteyenler yapar. Ama kapitalizmin tarihinin en ağır genel krizini yaşadığı dünya koşullarında faşizme ve savaşa karşı devrim perspektifine sahip olmamak; devrimi öne çıkarmamak, burjuva demokrasisini (statükoyu) savunarak mücadele yürütmek de komünistlerin işi olmamalıydı. Devrimci lafazanlığa sözde karşı çıkmak adına reformist çizgi propaganda edilmemeliydi. Üçüncü Enternasyonal, çalışan kitlelere faşizmin iktidara gelişini devrim yaparak önleme; iktidarda olduğu ülkelerde ise yine devrim yoluyla onu yıkma perspektifini önereceğine, burjuva demokrasisi ile faşizm arasında tercih yapmayı dayatıyor. Dimitrov'un Yedinci Kongre'deki tartışmaya yanıt konuşmasından okuyalım: "...

Şimdi bir dizi kapitalist ülkede çalışan kitleler proletarya diktatörlüğü ile burjuva diktatörlüğü arasında değil, ama burjuva demokrasisi ile faşizm arasında, hem de bugün, kesin bir seçme yapma zorunluluğu ile yüz yüzedir?" (a.g.b., s, 135)

Dimitrov, kapanış konuşmasında "Kongremiz emperyalist savaş tehdidine karşı ve barışın korunması için bir mücadele kongresidir" (s. 158), derken kongrenin "barış ve SSCB'nin savunulması için kavga" (aktaran Claudin, s. 184) olan merkezi sloganına bağlı kalıyordu. Öncesi şimdilik bir yana bırakılacak olursa, en azından Komintern'in Yedinci Kongresi'nden başlayarak, Sovyetler Birliği'nin savunulması ve barışın korunması en yüksek görev kabul edilir .

"... Bundan dolayı, SSCB'ye yardım, onun savunulması ve bütün düşmanlarına karşı zaferini gerçekleştirmede işbirliği, proletaryanın her devrimci örgütünün, her gerçek devrimcinin, her Sosyalist, Komünist veya partili olmayan işçinin, her emekçi köylünün ve her dürüst aydın ve demokratın eylemlerini belirlemelidir." (Aktaran Claudin, s.189)

Dünya işçi ve komünist hareketi Sovyetler Birliği'nin iç ve dış politikasına bağlı kılınır. Komintern önderliğinin Sovyet üyelerinden Knorin, asıl olanın kapitalist ülkelerde devrimci mücadele yürütmek değil, Sovyetler Birliği'nin gelişmesini güvence almak olduğunu ve bunun dengeyi uzun sürede sosyalist devrimin lehine bozacağını savunur. Knorin, "**barışçıl rekabet ve barışçıl çalışma aracılığıyla**" (aç. Claudin, s. 189) halkları "sosyalist devrimin zorunluluğuna" inandırmaktan söz eder. (Barışçıl rekabet içinde kapitalizmi geçme teorisinin köklerinin ne kadar gerilerde aranmasına işaret eder bu.) Komünistlerin, SSCB'de sosyalizmin daha da gelişmesini ve onun ekonomik ve politik gücünün büyümesini güvence altına alacağı için barıştan yana olduklarını belirtir: "... Eğer barış korunursa, o zaman sınıf mücadelesinde uluslararası güçler ilişkisi her gün proletaryanın lehine ve kapitalizmin aleyhine değişecektir." (Aktaran Claudin, s. 190)

1928-1935 arası kongresiz geçirildikten sonra (Altıncı Kongre'de kabul edilen tüzüğe göre iki yılda bir kongre toplanmalıydı) toplanan Yedinci Kongre (4), emperyalizm, kapitalizm. Batı'da sosyalist devrim, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde anti-emperyalist devrimler ve sosyalist devrimlere geçişe ilişkin sorunların, bazıları üzerine genel geçerliliği olan sözler dışında, genel çizgileriyle de olsa teorik çözümlemesini dahi yapmadı. Faşizme ve yaklaşan emperyalist savaşa karşı mücadele, her ne pahasına olursa olsun faşizmi dizginleme ve savaşı önleme her şeyin önüne geçti. Altıncı Kongre'de büyük iddialarla kabul edilen program unutuldu. Genel bir dünya devrimi kavramının tamamen bir yana bırakılmış olduğu söylenemez ise de, devrim perspektifi pratikte, karar ve uygulamalarda uçtu gitti, buharlaştı. Dimitrov'un raporu, doğrularla yanlışları, devrimcilikle reformculuğu bir arada barındıran, yani eklektik bir belge idi. Anti-faşizm her şeye baskın geliyordu. Raporunun son paragrafında "çalışan halkın başında bulunan işçi sınıfı"nın faşizmi ve onunla birlikte kapitalizmi yeryüzünden süpürüp atmak olan tarihsel rolünü kesinlikle tamamlayabileceğini (s. 120) belirtmeyi de ihmal etmiyordu. Raporunun bütünü ve temel konusu göz önünde tutulduğunda, Dimitrov'un kendisinin eleştirdiği şatafatlı deyimlerden kaçınmadığı anlaşılıyor. Devrimci lafazanlık reformist içeriğin üzerine örtü yapılmak isteniyor. Dimitrov faşizmle birlikte kapitalizmin de yeryüzünden süpürülüp atılacağını söyler; ama, yine de yanıtı aranması gereken güncel soru burjuva demokrasisi (kapitalizm) mi, yoksa proletarya diktatörlüğü (sosyalizm) mü değildi. Ona göre, bir dizi kapitalist ülkede (bunlar Sovyet yöneticilerinin faşist savaş kışkırtıcılarına karşı ittifak kurmanın olanaklarını aradıkları ülkelerdi), çalışan kitleler burjuva demokrasisi ile faşizm, yani burjuva diktatörlüğünün iki politik biçimi arasında kesin bir seçme yapma zorunluluğu ile karşı karşıya bulunuyorlardı. Kapitalizmi yeryüzünden süpürüp atması gereken sosyalist devrim mücadelesi belirsiz bir geleceğe ertelenmişti. Her şey faşizme karşı mücadele içindi. Göndere anti-faşizm bayrağı çekilmeliydi. Dünya devrimi, sosyalist devrimler ve anti-emperyalist devrimler gibi kavramlarla demokratik güçleri korkutmanın gereği yoktu. Zaman sekterlik zamanı değildi.

Üçüncü Enternasyonal'in tarihinde Yedinci Kongre'nin özel bir yeri vardır. Bu kongreyi "sağcılık kongresi" olarak nitelerek gerçeğin öz olarak belirtilmesi olur. Bu kongre, her şeyden önce, faşizme (ve yaklaşan emperyalist savaşa) karşı proletarya ve halk devrimleri aracılığıyla mücadele perspektifine sahip olmamakla öne çıktı. Komintern'in ve özellikle Avrupa'daki seksiyonlarının kongre sonrası pratikleri de bunu gösterdi. Sorun ne olursa olsun faşizmin iktidara gelmesi ve top yekun bir dünya savaşının, daha tam bir deyişle Sovyetler Birliği'ne karşı savaşın engellenmesi olarak ele alındı mı; statükoyu korumak temel kaygı durumuna geldi mi başka türlü olması da olanaklı değildir. Evet, Yedinci Kongre, ne yazık ki, Avrupa'da ve genel olarak dünyada statükonun korunması kongresi oldu. Bundan dolayıdır ki, diğer şeylerin yanı sıra, Altıncı Kongre'de "proletaryanın dünya ölçeğindeki mücadelesi açısından Komünist Enternasyonal'in en önemli stratejik görevleri" sayılan "sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ülkelerdeki devrimci mücadeleye ilişkin görevler" (Belgeler, s. 189) gereken ilgiyi görmediler.

Bu kongre, aynı zamanda, faşizmin iktidara gelmesini önlemek ve Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler sürdürme temel görevini yerine getirmek için komünist partilerin burjuva ve küçük-burjuva politik parti ve güçlerle "halk cephesi" hükümetleri kurmaları çalışmasında ("halk cephesi" politikası, Yedinci Kongre öncesi, Komintern önderliğinin onayıyla, Thorez'in başında bulunduğu Fransız Komünist Partisi tarafından uygulanmaya başlanmıştı) ellerinin kollarının serbest bırakılması kongresidir. 1928-1934 döneminin "sosyal-faşist" olan, faşizmin ikiz kardeşleri olan sosyal-demokrat partileri artık komünist partilerin "halk cephesi" hükümetleri kurabilecekleri politik dostlar olmuşlardı. (Ortada sağlam ilkelere ve omurgaya sahip partilerin ve onların bağlı buldukları bir merkezin olup olmadığının uzun boylu tartışılması bir lüks müdür acaba?) Kapitalizmin genel dünya bunalımı; faşizmin Almanya'da iktidara gelmesi (bu bile Almanya Komünist Partisi'nin yenilgisi olarak kabul edilmiyordu; çünkü, diğer şeylerin yanı sıra, AKP'yi yönlendiren KEYK idi ve KEYK'da ise belirleyici rolü oynayanın SBKP olduğu bir sır değildi) ve Avrupa'da yayılması ve özellikle Sovyetler Birliği'ni hedef alacağı düşünülen emperyalist savaş tehlikesinin yaklaşması koşullarında, önceki Komintern kongrelerinin kararlarının ve kurallarının sınırlayıcılıklarından kurtulmaksızın "halk cephesi" politikası "kararlı" ve "kurallı" olarak gerçekleştirilemezdi.

Komünist partilerin yalnızca genel olarak içişlerine değil, özel olarak iç örgütsel ilişkilerine de aşırı ölçüde karışan KEYK ve onun Prezidyumu (zamanla, yetkilerin zincirleme devri yoluyla, Prezidyum Komintern'in fiilen en yüksek organı durumuna gelmişti), ülkelerin iç ve uluslararası durumlarının baskısıyla Sovyetler Birliği'nin devlet çıkarları da öyle gerektirdiği için, partilere görece daha fazla özerklik tanıdı. Böylece partiler Moskova'dan yönetilen partiler görünümünden kurtulabilecekler ve faşizme ve savaş tehlikesine karşı ("büyük esneklik ve bağımsızlık talep eden değişiklikler"), özellikle sosyal-demokrat partilerle ittifak, hatta koalisyon hükümetleri ("halk cephesi" hükümetleri) kurabileceklerdi. Böylece, aynı zamanda, Komintern'in merkezi organları ve bu arada özellikle SBKP önderliği, partilerin politikaları ve pratiklerinden sorumlu tutulmaktan kurtulmuş olacaktı. Ayrıca, İngiltere, Fransa gibi emperyalist devletlerle faşist savaş kışkırtıcılarına karşı ittifak kurma koşulları da olgunlaştırılacaktı. Özellikle Yedinci Kongre'den sonra Sovyetler Birliği'nin devlet çıkarları ile Komintern'in politikaları öylesine özdeşleşti ki, örgütsel bağımsızlığa sahip bir Komintern'den ciddi ciddi söz etmek iyice olanaksızlaştı.

2.7. Olgunlaşma Gerekeşi

Prezidyum kararına gösterilen gerekçelerden biri de ayrı ülkelerdeki partilerin ve onların önder kadrolarının politik olarak olgunlaşmış olmalarıydı. Buraya kadar yazılanları okuyan devrimci vicdan sahibi bir okur bunun ne ucuz bir aldatmaca, ne basit bir yalan olduğunu anlamakta güçlük çekmeyecektir. Partilerin ve doğallıkla öncelikle önderlerinin yetkinleşme dereceleri öyle yüksekti ki, artık uluslararası bir merkezin varlığı yalnızca gerekli olmaktan çıkmakla kalmamış, aynı zamanda partilerin ve önderlerinin daha da yetkinleşmelerinin önünde engel durumuna gelmişti. Yani, Komintern, artık devrimci,

hareketi ilerletici bir işlev görmekten çıkmıştı. İşçi sınıfı hareketi ve komünist hareketin çıkarları bu engelin ortadan kaldırılmasını zorunlu kılıyordu. İşte, diğerlerinin yanı sıra, bu saf devrimci motif nedeniyle de Komintern'in dağıtılmasına karar verildi. Bu gerekçe o denli çok rağbet gördü ve görmeye devam ediyor ki, üzerinde ne denli çok durulsa yeridir.

Partiler ve önderlerinin politik olarak olgunlaşmış olmalarından anlaşılan nedir? Nasıl olgunlaşmışlardı? Hangi olgulara dayanılarak yapıldı bu saptama? Partiler yetkinleşmiş olsalar bile, bu olgu, eğer hala canlılığını koruyan bir örgüt olarak görülüyorsa, Komintern'in dağıtılmasının bir gerekçesi olamaz. Komintern tek tek partilerin yetkinleşmelerine; kendi kendilerine yeterli duruma gelmelerine kadar var olacak bir örgüt olarak kurulmadı ki. Onun temel görevi, dünya komünist hareketine dünya proletarya diktatörlüğünü kurma mücadelesinde önderlik etmek idi. "Nihai hedefi" dünya komünizmini gerçekleştirmektir... Üstelik, olgunlaştıkları ileri sürülen partilerin büyük bir çoğunluğu gizli örgütlenmek zorundaydılar. Aynı zamanda, özellikle Avrupa'da. Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı döneminde güçlerinden çok şey yitirmişlerdi. Sovyetler Birliği'nin saldırıya uğramasından sonra Nazi işgaline karşı direniş hareketine katılmış olmaları kitleler üzerindeki politik etkilerini görece hızlı biçimde artırdı. Ama bunu ideolojik ve politik olgunlaşma ile karıştıranlar minareyi çalıp da ona kılıf uydurmaya çalışanlar olabilir.

Partilerin, yine özellikle Avrupa'dakilerin ve onların önder kadrolarının olgunlaştıkları savı gerçeklerin çarpıtılmasının bir diğer örneğidir. SBKP dışında en önemli ve bir tür model parti olarak kabul edilen Fransız Komünist Partisi'nin, öncesi bir yana, pakt dönemindeki politik çizgisi ve pratiği onun komünist anlamda ideolojik ve politik olarak olgunlaşmadığını, ama tersine oportünist anlamda yozlaşma sürecinin ileri bir aşamasına varmış bulunduğunu gösterir. Sovyetler Birliği'nin saldırıya uğraması ile açılan yeni dönemdeki politika ve pratikleri de bunu kanıtlar. (Komintern'in dağıtılmasına onay verenlerden Uruguay Komünist Partisi oportünist anlamda öylesine olgunlaşmıştı ki, Sovyet-Alman paktı döneminde İbrance yayınlanan bir parti gazetesinin matbaasında Uruguay'ın başlıca faşist dergilerinin basılmasına izin vermiştir. Bu ortaya çıkarıldığında da anti-semitik olmayan kısmın basılması konusunda anlaşmaya varıldığı açıklanmıştır.) (Westoby,s. 13)

Okurun, bilgi ve vicdanına, yani iyiyi ve kötüyü ayırdetme yetisine danışarak, aşağıdaki sorulara vereceği yanıtlar, partilerin ve önderlerinin komünist devrimci anlamda olgunlaşmış olup olmadıklarını gösterecektir.

Almanya'da faşizm iktidara geldikten sonra bile, bir süre için, sosyal-demokrasiyi baş düşman ilan etmeyi sürdürenler mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Uzun yıllar ve kısa bir süre öncesine kadar özünde faşist ("sosyal-faşist") olarak değerlendirilen sosyal-demokratlarla, faşizme karşı "halk cephesi hükümetleri" kurma dahil olmak üzere, her türlü ittifak olanakları arayanlar mı komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Anti-faşizmi politik mücadelenin merkezine yerleştirenler, onu her şeyin önüne geçirenler mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Pakt döneminde (Pakt onlar için bile bir sürpriz olmuş ve şok etkisi yapmıştı) faşizme karşı mücadeleyi durduranlar, tatil edenler; hatta faşizmle uzlaşma olanakları arayanlar mı komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

SPKP yöneticilerinin ağızlarından çıkanları otomatik olarak kabul edenler; onların dediklerini papağan gibi yineleyenler mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Pakt imzalandıktan sonra SBKP ve Sovyet devleti yöneticilerinin peşinden İngiltere ve Fransa'yı barış düşmanı, savaş kundakçısı ve baş düşman; faşist Alman devletini barış isteyen güç olarak ilan edenler mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Sovyetler Birliği saldırıya uğrayınca ve Sovyet önderlerinin politikaları değişince politik stratejilerini bir gecede yüz seksen derece değiştirme zorluğu çekmeyenler mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

"Tek ülkede komünizm" teorisi ve pratiğinin sadık izleyicileri mi komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Komintern'in dağıtılmasına ilişkin karara ve gerekçelerine hiçbir itirazları olmayanlar mı komünist anlamda olgunlaşmışlardı?

Şu olgunlaştıkları söylenen partilerin savaştan on yıl kadar sonra açık revizyonist bir çizgiye kaymaları, onların komünist anlamda olgunlaşmadıklarını; ama revizyonist yozlaşma sürecini tamamlayacak denli çürüdüklerini gösterdi. Bürokratik-revizyonist yozlaşmanın bir süreç sorunu olduğunu; şu ya da bu partinin şu ya da bu zamanda alınmış bir kararının kendiliğinden bir sonucu olmadığını kavrayan beyinler, "Avrupa Komünizm" denilen akımın ideolojik ve politik kökenlerine inme cesaretini ve kapasitesini gösterebilenler bunu anlamakta güçlük çekmeyeceklerdir.

Prezidyum kararında, hangi seksiyonların ve neden Komintern'in dağıtılması sorununu gündeme getirdikleri belirtilmemektedir. Bu konuda bilgi sahibi olmak kararın arkasında yatan motiflerin daha açık ve iyi anlaşılmasını sağladı.

Dünya savaşı koşullarında bir kongrenin toplanmasının güçlüğü ortada. Bu anlaşılır bir şey. Anlaşılır olmayan, Komintern'in dağıtılması için savaşın bitmesinin neden beklenilmediğidir. Savaşın tam ortasında bu kararın alınması uluslararası komünist hareketin çıkarları bakımından zorunlu muydu? Komintern'in zaten kağıt üzerinde süren varlığı faşizme karşı savaşın yürütülmesine engel mi oluşturuyordu? Nasıl olsa KEYK Prezidyumu kararlarıyla Komintern kongrelerinin kararları, örneğin "halk cephesi hükümeti" politikası, faşizmi asıl savaş kışkırtıcısı ve baş düşman olarak kabul eden çizgisi tam üyeli olarak toplanmayan KEYK ya da Prezidyum toplantılarında değiştirilebiliyordu. Dünya politikasında varlığı hissedilmeyen, varlığı ile yokluğu belli olmayan bir örgütün dağıtılması konusunda gösterilen bu acelecilik neden?

Savaş nedeniyle kongrenin toplanamaz olması Komintern'in böylesi sefil biçimde kapatılmasının gerekçesi olamaz. Sorun savaş sonrasına bırakılabilirdi. Komintern tarihinin genel bir eleştirel değerlendirilmesinin de yapıldığı (devrimci iyimserliği elden bırakmadan yazıyorum) bir kongre ile dağıtma kararı alınırdı. Ya da böyle bir karar alınmaz; ama zamanın gerektirdiği değişiklikler yapılarak varlığını sürdürmesi benimsenebilirdi. Ne var ki, birilerinin acelesi vardı.

Kararda ileri sürülen sava göre, Komintern "uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi" imiş. Burada iki nokta üzerinde durmak gerekir. Birincisi, Komintern'in işçi sınıfı hareketinin (devrimci işçi sınıfı hareketi diye eklemek gerekir) yönetici merkezi olma özelliğini (bu özelliğe ne derece sahip olduğu ayrıca ele alınmalı) uzun süre önce yitirmiş olduğu gerçeğidir. İşçi sınıfı hareketinin (bu hareket asıl olarak Avrupalı olma özelliğini taşıyordu) on yıllardır komünizmin değil, sosyal-demokrasinin egemenliği altında olduğu ve zaten savaş başladıktan sonra da gerçek anlamıyla, sermayeyi ekonomik ve politik olarak hedef alan bir işçi sınıfı hareketinden söz etmenin olanaklı olmadığı belirtilmelidir. Prezidyum kendini "merkez"in başında varsayıyor ve böylece kararına ek bir otorite katıyor.

İkinci nokta çok daha önemli. Eğer Komintern "uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi" olma işlevini gerçekten yerine getiriyorsa (böyle bir şey olmadığı biliniyor), yani

devrimci anlamda uluslararası bir rol oynamaya devam ediyorsa dağıtılması proletarya ve sosyalizme ihanet etmek demektir. Ne var ki, Prezidyum ve bu zavallı gerekçeli kararı onaylayanların ihanet etmiş olmak gibi ağır bir suç işlemeleri söz konusu olmadı. Geride kalan sayfalarda değindiğimiz gibi kimi suçlar işlediler; ama suç işleme fiilini ihanete vordıramadılar. İsteselerdi de vordıramazlardı. Vordıramazlardı; çünkü, oportünizm Komintern'i öyle tüketmişti ki, geriye cenazeyi kaldırmak kalmıştı. Nesnel olarak ortada bir ihanet yok; ama Prezidyum ve kararı onaylayan partiler açısından, Komintern'i "yönetici merkez" olarak tanımlamaları nedeniyle, bir "özel ihanet"ten, kendi değerlendirmelerinin mantığı içinde bir ihanetten söz etmek yerinde olurdu.

Prezidyum kararı, diğer şeylerin yanı sıra, seksiyonlarının "Komünist Enternasyonal'in kongrelerinin kararlarından ve kurallarından doğan yükümlülüklerden kurtulmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. O zamana değin kongre kararları ve kurallarına ne kadar uygun davranıldığını anlamak için, en azından Sovyet-Alman Saldırmazlık Paktı'nın imzalanması sonrası parti politikalarına kabaca da olsa göz atmak yeterli bir fikir verir. Daha önce karar ve kurallara uygun davranılıyormuş görünümü vermek de iki yüzlücedir. KEYK ve Prezidyum kongre karar ve kurallarına uygun davranmışlar mıdır ki, pişkinliği elden bırakmaksızın, bunlardan kurtulmak karara bir gerekçe olarak gösterilmektedir. Örneğin, Komintern tüzüğüne göre, iki yılda bir en yüksek organ olan kongrenin toplanması gerekiyordu. Ama, örneğin Yedinci Kongre birkaç kez ertelendikten sonra ancak 1935 yazında toplanabildi. Prezidyum Komintern'in fiilen en yüksek organı durumuna geldi. Yedinci Kongre'nin politik çizgisi, sözü edilen paktın imzalanmasından sonra, terk edildi. Sormak gerekir: Böyle mi uyuluyordu karar ve kurallara? Böyle mi yerine getiriliyordu yükümlülükler?

Karar ve kurallardan kurtulacak olan partiler faşist olmayan burjuva politik güçlerle özgürce ilişki kurabileceklerdi. Kongrelerde alınan karar ve saptanan kuralların geçerlilikleri ortadan kaldırılacağına göre, Komintern seksiyonlarının elleri kolları serbest kalacaktı. Böylece "ulusal komünizm" yolunu açan bir adım daha atılmış oluyordu.

Kongre kararları ve kurallarının böylesi bir ele alınması, yalnızca en yüksek organ tarafından alındıkları ve saptandıkları için onlara uymak zorunda kalındığının itiraf edilmesidir. Diğer şeylerin yanı sıra, burada kendini ele veren bir bürokratik biçimcilik var. Ne tür karar ve kurallardan kurtulunacaktı? Bu konuda da açıklık yok. Genel bir yükümlülükten kurtuluş söz konusu. Bir tür herkes başının çaresine baksın politikası. Partiler arasında ağabey-kardeş ilişkisi yazarın en çok karşı çıktığı anlayış ve uygulamalardan biridir. Partiler arasında **esit haklar** temelinde, devrimci içtenliğin damgasını vurduğu yoldaşça ilişkiler kurulmalıdır. Önemli partiler-önemsiz partiler ayrımı yapmak partiler arası eşitliği bozar. Kimi partiler diğerlerinden daha fazla üyeye ve politik güce sahip olabilirler. Bu onlara komünist hareket içinde ayrıcalıklı bir konum kazandırmaz. Saygın bir yere sahip olmakla ayrıcalıklı olmak karıştırılmamalıdır. Bunları neden yazıyorum? Yazıyorum; çünkü, kendini "yönetici merkez" olarak görmeye devam eden bir örgütün içinde en etkili konumlara sahip olan partilerin, "en önemli" ya da "ağabey" olan partilerin "önemsiz" ya da "kardeş" olanlara karşı yükümlülükleri bir kenara atılmıştı. Yıllar boyunca partilerin en küçük içişlerine karışanlar, gelinen noktada her parti kendi kendisinin ağabeyi ve kardeşi rolü oynasın demek sorumsuzluğunu göstermekte güçlük çekmiyorlardı.

Komintern komünist parti ve örgütlerin katıldıkları bir kongrede kuruldu. Onu dağıtma ya da kapatma yetkisine de ancak en yüksek organ olarak kongre sahiptir. Prezidyum'un böyle bir yetkisi olmadığı gibi (tersi bir uygulama yetki tecavüzü demektir), partilerin tek tek görüş belirtmeleri yoluyla (bu yöntem isterseniz referandum deyiniz) da karar alınamaz. Böylesi bir pratik komünist örgütlenme ilke ve kuralları ile, genel olarak sosyalist demokrasi ile bağdaşmaz. Bu sorunda "Referandum" yönetiminin doğru olduğunu varsayarsak bile, ortada yine de kabul edilemez bir durum vardır. "Komünist Enternasyonal'in Dağıtılması Üzerine KEYK Prezidyumu Açıklaması"nda verilen bilgiye göre, "Komünist Enternasyonal'in dağıtılması önerisi" 30 parti ve Komintern'e bağlı olan

Komünist Gençlik Enternasyonal'i tarafından onaylanmıştır. Yedinci Kongre'de ise 66 seksiyon temsil edilmişti. Yani Komintern'in kapatılmasına ilişkin karar bir azınlık tarafından "alınmıştır". Yedinci ve son kongreye delege gönderen 66 partiden 34'ü (ABD Komünist Partisi Kasım 1940'ta Komintern'den ayrılmıştı) "öneri"ye ilişkin kararlarını gönderme olanağı bulamamıştır. Böylece azınlığın onayı ile yetinilmiş ve **azınlığın iradesi çoğunluğa egemen kılınmıştır...** Zaman kongrelerin kararları ve kurallarından kurtulma zamanıydı. Bir kere de azınlığın iradesi kolektif irade olursa kıyamet mi kopardı? Mademki azınlığın onayı Prezidyum'un "öneri karar"ının karar olması için yeterli sayılacaktı, bu durumda diplomasiye ne gerek var. Hem zaten İtalya, İspanya, Finlandiya, Romanya ve Macaristan partilerinin temsilcileri de Prezidyum'un "öneri karar"ına imza koymuşlar (böylesi bir uygulama kabul edilebilir mi ve temsilciler hangi yetkiye dayanarak bunu yapmışlardır?) ve böylece kararın diğer partiler üzerindeki otoritesi güçlendirilmişti.

Prezidyum'a göre "en önemli seksiyonlar" kararlarını göndermişler. Kararlarını gönderemeyenlerin hemen hepsi Asya ve Afrika ülkeleri partileri. Asya'dan yalnızca Çin ve Suriye partileri yanıt vermişler.

İlginç olan bir diğer nokta da, 23 gün gibi kısa bir sürede, hem de dünya savaşı koşullarında, öneri partilere ulaşıyor ve Komintern'e bağlı partilerin önemli bir azınlığı, Yedinci Kongre'de temsil edilen partilerin neredeyse yarısı yanıt verebiliyor. Arjantin'den Avusturalya'ya, Güney Afrika'dan Kanada'ya kadar uzanan bir coğrafyada. Üstelik yanıt verebilen 31 seksiyondan, SBKP dışında, 14'ü illegal olarak etkinlik göstermek zorundaydı (Claudin, s.21). Bütün zorluklara karşın, bir azınlık da oluştursalar, bu kadar seksiyondan bu denli kısa süre içinde yanıt alabilmek! 15 Mayıs'ta öneri, 8 Haziran'da karar. Doğrusu hayran kalınacak bir örgüt işleyişi! Savaş koşulları bir yana, normal koşullarda bile müthiş bir hız... Komintern, gerçekte KEYK ve hatta özellikle Yedinci Kongre'den sonra Prezidyum, doğru strateji ve taktiklere sahip olmak koşuluyla, bu denli verimli ve hızlı çalışsaydı dünya komünist hareketi Komintern'in dağıtılması bakımından çok daha önce olgunlaşır ve **yağlanan vücuda** dar gelen elbiseden çok daha erken bir zamanda kurtulurdu.

Partiler adına karar veren organlar hangi organlardı? Merkez Komiteleri mi, yoksa Politbürolar mı? Yoksa o dönemde Sovyetler Birliği'nde yaşayan bir kısım önder kadrolar mı?

"... Onların (yanıt veren seksiyonlar -y.n.) "yanıtı", hemen her durumda, Komintern'in bu seksiyonlarının belirli önder kadrolarının Moskova'da mülteci olarak yaşıyor olmaları gerçeğiyle açıklanır..." (Claudin,s.21) sözlerinin gerçeği yansıtmadığını varsaymak için haklı nedenler olduğunu sanmıyorum. Yeter ki, olgular önyargılı ve birilerini haklı çıkarma kaygısıyla incelenmesin. Kim bilir, görüş belirtmeyen ya da belirtmeyen partilerin şanssızlıkları, belki de Moskova'da temsilciye sahip olmamalarıydı. (Eklemek isterim ki, Komintern'e bağlı her parti, yalnız bu bağlılık nedeniyle, otomatik olarak komünist olarak değerlendirilemez.)

15 Mayıs 1943 tarihli belgede dikkat çekici olan bir diğer nokta, ortada henüz bir öneri olması gerekirken, karardan söz ediliyor olmasıdır. Onaya sunulan belgenin başlığında karar önerisi metni değil de, karar metni niteliğinde yer alıyor. Seksiyonların onayına sunulanın bir öneri değil de, bir karar olduğu azınlığın görüş belirtmesinin yeterli olarak kabul edilmesinden de anlaşılır. Tek başına bu bile, kararı partilerin onayına sunma işinin göstermelik ve formalite ve diplomasi gereği olduğunu gösterir. Üçüncü Enternasyonal öyle bir duruma düşürülmüştü ki, karar metnini hazırlayan; partilerden görüş alan ve Komintern'i dağıtma kararı veren ve karara ilişkin açıklamayı hazırlayan 12 kişilik Prezidyum olmuştu. Üstelik karara ilişkin açıklamayı imzalayan da KEYK Prezidyumu adına Dimitrov. Böylesine önemli bir tarihsel olayı kaydeden belgenin altına tek kişilik imza! Kongre'nin yetkileri KEYK'ye, KEYK'nin yetkileri Prezidyum'a devredildikten sonra çok garip karşılanacak bir durum kalmıyor ortada anlaşılır. Öyle ki, "öneri karar"a

seksiyonlardan hiçbir itiraz gelmiyor; ve böylece, bir kez daha, birlik ve beraberlik korunmuş oluyor. Komintern saflarında uzun bir süreden beri azınlık olmadığından -ama bir azınlık tarafından sözde karar alınması yoluyla yine de bir azınlığın işin içine karıştığı- alışılmış oybirliği bu kez de sağlanıyor. Diğerleri bir yana, tek başına bu olgu bile, partilerin, herkesten önce de önder parti kadrolarının, ne duruma düştükleri ya da düşürüldüklerini gösterir. Sözde ideolojik birlik adına tek tip düşünen tek tip insan yaratılmış olduğu gerçeğini serer ortaya. Böylesi bir örgütte yaratıcılık, dinamizm, eleştiri ve özeleştirici gibi etmenlerin rol oynamasının olanaksız olduğunu eklemek bir fazlalık olmaz mı?

"En önemli seksiyonlar" tanımlanması da ayrı bir tartışma konusu. Ne anlamda "en önemli"? Proletaryanın kapitalizme karşı sınıf mücadelesinde oynanan rol, tutulan yer bakımından mı? "En önemli seksiyonlar dahil" sözlerine neden gerek duyuldu? Açıktır ki, bunun karara daha fazla otorite kazandırmaktan başka bir nedeni yoktur.

2.8. Stalin'de Kararı Süslemek Yok; Ama...

KEYK Prezidyumu, 23 gün içinde "kararlarını gönderebilen" seksiyonlardan görüş aldıktan sonra yaptığı 8 Haziran 1943 tarihli toplantıda Komintern'in bütün organlarının dağıtılmasına karar veriyor ve 9 Haziran'da ekteki açıklamayı yapıyor. Zahmet ediyor. Daha partiler görüş belirtmeden; Prezidyum toplantısı yapıp resmi bir karar alınmadan, Stalin, 28 Mayıs 1943'te Reuter Ajansı'nın Moskova Başmuhabiri'ne verdiği yanıtta Komintern'in dağıtılması kararı üzerine yorum yapıyor. Prezidyum "öneri kararı"nı aldıktan 13 gün sonra. Prezidyum partilerden yanıt beklerken; diplomasi yaparken, Stalin'in yanıtı Komintern'in dağıtılmasına fiili bir resmiyet kazandırdı. Stalin Komintern'in kapatılmasının yerinde olduğunu açıkladıktan sonra hiç kimse "durun bakalım partiler ne diyecek" diyebilir miydi? Her şey öylesine göstermelik ki; yapmacıklık öylesine sırtıyor ki, görüşleri sorulan partilerden yanıt gelmeden ve Prezidyum kararı biçimsel bir "resmiyet" dahi kazanmadan Stalin kararı açıklıyor. Seyircisi bol bir tiyatro oyunu sergileniyor; ama, diğer şeylerin yanı sıra, aktörler arasında eşitlik yok. Sosyalist demokrasinin en yalın kurallarına, görünüşte bile olsa, uyma zahmetine katlanılmıyor Komintern'in seksiyonları olan "partiler" (bunları bir ülkedeki partinin, eğer böylesi organlar varsa, bölge komitelerine benzetebiliriz) "öneri karar" üzerine her zamanki "komünist sorumluluk"la kafa patlatadursunlar, "en önemliler" arasında "en önemlisi" olan partinin önderi kararı açıklıyor. Ortada bir oldubitti var. Var; ama anlaşılana buna da hiçbir itiraz gelmemiş. Uyumu bozan çatlak sesler çıkmamış. Ya da çıkarılmamış. Dünya alevler içindeyken sosyalist demokrasinin en yalın ilke ve kurallarının sözü mü olurdu!

Stalin, Komintern'in dağıtılmasını, Prezidyum gibi "ince" diplomasiye başvurmaksızın, açık açık uluslararası durumla ilişkilendiriyor. Kararı süslemiyor. O, tarihsel görevin başarılmış olmasından; partilerin artık olgunlaştığından vb. söz etmiyor. Süsleme işi Prezidyum'a bırakılmış. Stalin dobra dobra söylüyor. Doğallıkla böylesine açık sözlülük ne Stalin'i, ne de kararı, özellikle de gerekçelerini, haklı çıkarmaya yetmiyor. Süslenmiş oportünizm ile süslenmemiş oportünizm arasında bir fark bulmaya çalışmak apolojistlerin işi.

"KEYK Prezidyum Kararının Metni"ne yönelik eleştiriler genel olarak Stalin'e yönelik eleştirilerdir de. SBKP'nin ve Stalin'in, kararın gerekçelerine karşı çıkışları olduğuna ilişkin herhangi bir kanıt olmadığı gibi, onların onayı olmaksızın böylesi gerekçelerin öne sürülmesi de, sözcüğün gerçek anlamıyla, olanaksızdır. Başta Stalin olmak üzere SBKP önderleri, yalnızca kararın teknik sorumluluğunu değil, ideolojik sorumluluğunu da paylaşmaktadırlar. "Yönetici Merkez"i yöneten merkezin önderleri olarak birinci derecede sorumluluk taşırlar. SBKP önderleri içinde de birinci derecede sorumluluk taşımak başka birine değil, Stalin'e düşer.

Stalin'in sözü edilen yanıtta kararı süslüyor olmaması, yapılan açısından iyi bir konumda olduğu anlamına gelmiyor. O, dünya komünist partisi; uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi olarak kabul edilen bir örgütün dağıtılması gibi bir soruna, en azından Reuter Ajansı'na verdiği yanıt çerçevesinde, çok daha dar bir açıdan bakıyor. Dar

görürlük ya da diplomatik kaygılar onun yanıtına damgasını vuruyor. Stalin'in açıklaması Komintern'in dağıtılması konusunda gösterilen aceleciliğin neden ya da nedenlerini de açığa vuruyor.

Stalin'in gerekçesi çok yalın : "...ortak düşman Hitlerizm'e karşı bütün özgürlüksever ulusların ortak saldırısının örgütlenmesini kolaylaştırmak..." O, gerekçesinin açıklamasını yaparken, Prezidyum kararının metninde yer alan birçok unsura da yer veriyor. SBKP önderlerinin Komintern'in dağıtılmasının mimarları oldukları göz önünde tutulduğunda gerekçelendirme konusunda bir yakınlık olduğu daha da anlaşılır oluyor.

Stalin'e göre de, karar, Hitlercilerin "Moskova"nın diğer ulusların yaşamlarına sözde karışma ve onları "Bolşevikleştirme" niyetinde olduğu yalanını açığa vuruyor. KEYK Prezidyumu'nun Hitlercilerin Komintern'e iftiraları üzerine yazdıklarının eleştirisi, gerekli değişikliklerle birlikte (bu değişikliklerin en önemlisi, burada söz konusu olanın SBKP ve Sovyetler Birliği olmasıdır), Stalin'in Hitlercilerin yalanı üzerine yazdıkları için de geçerlidir. "Moskova"nın, SBKP ve merkezi Moskova'da bulunan Komintern aracılığıyla kapitalist devletlerin içişlerine karışmadıklarını ileri sürmek hem gerçeklerle, hem de teori ile bağdaşmaz. SBKP'nin yönlendirici parti olarak başında bulunduğu Komünist Enternasyonal, kapitalizme karşı proletaryanın sınıf mücadelesini uluslararası düzeyde örgütlenme savında olan bir örgüt olduğuna göre, bu çelişki kendini açıkça ortaya koyar. Komintern'in seksiyonlarını oluşturan partilerin bolşevikleştirilmesi kararının alınması (Beşinci Kongre, Haziran 1924) ve bu kararın uygulanmaya çalışılması (olgular başarılı olunamadığı göstermektedir) devletlerin (Stalin "uluslar" diyor) içişlerine, dolaylı olduğu kabul edilse bile, karışıldığı anlamına gelir. "Moskova", en azından ideolojik ve politik etkisini kullanarak "diğer ulusların yaşamlarına", sözde değil, gerçekte —doğru ya da yanlış politikalarla— karışmıştır. Dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü gibi uluslararası amaçlar saptayan bir parti (burada kendimizi SBKP ile sınırlayalım) başka türlü de davranamazdı. Amaçlarını ciddiye alan hiçbir parti farklı davranamazdı. Burada bir "niyet"ten değil, olgulardan söz etmek gerekir.

Devletten devlete ilişki anlamında sorun başka türlü konulmak zorundadır. Bir devletin resmi yetkililerinin, örneğin dışişleri bakanının, bir başka devletin içişlerine karışması bir şeydir, devlet aygıtı içinde resmi bir nitelik taşımayan bir örgütün ya da kişinin bir başka devletin içişlerine, örneğin işçi sınıfının kapitalist sömürü ve baskıya uğratılmasını protesto etmek; işçi sınıfının çıkarlarını savunan parti ve sendikalarla vb. doğrudan ilişki kurarak enternasyonalist dayanışmada bulunmak gibi yollarla karışması bir diğer şeydir. Bu ayrım yapılmadığı ya da herhangi bir yorumu gerektirmeyecek denli açıklıkla yapılmadığı zaman, kapı yanlış anlaşılmalara ve oportünizme açık bırakılır. Açık bırakılan kapıdan hangi düşüncelerin ve kimlerin gireceği de denetim altında tutulamaz.

Stalin'e göre, Komintern'in dağıtılması, sözü edilen yalanın yanı sıra, "komünist partilerin sözde kendi halklarının çıkarlarına değil, ama dışarıdan gelen emirlere göre hareket ettikleri anlamındaki iftirayı" da açığa vurmuş ve böylece "bu iftiraya da bir son verilmiştir". Komünizmin düşmanlarının komünistleri Moskova'dan emir alan; ulusal kimlikten yoksun insanlar gibi göstermeye çalıştıkları; bunun için devasa bir propaganda ve yanlış bilgilendirme mekanizmasını harekete geçirdikleri bir sır değildir. Ancak, komünistler her zaman böylesi bir iftira ile karşılaşmışlardır. Ne kadar doğru politikalar izlerlerse izlesinler onların böylesi bir iftiradan kurtulmaları olanaksızdır. Komünistler bununla yaşamayı öğrenmek zorundadırlar. "Komünizmin işçi hareketi içindeki düşmanları" böylesi iftiralara savuruyorlar diye örgüt dağıtılmaya kalkışıldı mı, dünyada, sosyalist devletlerin sınırları dışında, tek bir komünist örgüt bile kalmaz. Ulusal partiler de kendilerini dağıtabilir ve böylelikle anti-komünist iftiralardan, en azından halk bu iftiralara değer vermeyecek ideolojik ve politik olgunluk derecesine ulaşıncaya kadar, kurtulabilirler. Soruna böylesi bir yaklaşımın komünizmin değil, tam tersine onun düşmanlarının yararına olacağı ek bir açıklamayı gerektirmez.

Kaldı ki, söz konusu olan yalnızca Hitlercilerin bir iftirası olsaydı, üç devlet, (SSCB, ABD ve Büyük Britanya) arasındaki görüşmeler ve anlaşmalar bakımından dikkate değer bir etmen olamazdı. Emperyalistler iftira ile gerçeği ayıracak denli bilgi ve deneyim sahibidirler. Emperyalistler, bir iftira ortadan kalktı diye, iftira savurdıkları bir devletle görüşme masasına oturmazlar; onunla anlaşma yapmazlar. Onlar bunu yapmayacak denli kendi sınıf çıkarlarının bilincindedirler. (Stalin, eleştirisini, nedense, yalnızca komünizmin işçi hareketi içindeki düşmanlarına yöneltiyor.)

1936-1938 yılları arasında ABD'nin Sovyetler Birliği Büyükelçisi olan Joseph E. Davies, Komintern'in dağıtılmasına ilişkin yorumunda, Stalin'in yalan ve iftira üzerine görüşlerini paylaşıyor ve ona diplomatik bir destek sağlıyor:

"... Dünya Dışişleri Bakanlıklarındaki iyi haber alan kaynaklara göre bu gelişme sürpriz olmadı. Bu, Sovyet dış politikasının gelişiminde bir sayfanın kapanması ve işin tüm yönleriyle bitirilmesinden ibarettir. Bu, Komintern'e ilişkin tarihsel olgulara kısaca göz atmakla, daha iyi anlaşılabilir... Komintern 1919'da, yeni devrimci hükümet her taraftan saldırıya uğradığı bir sırada kuruldu... Fakat Stalin döneminde, diğer ülkelerin işçi sınıfı hareketi için bilgi ve deney değişimi yapılan bir yer oldu. Demokratik ülkelerdeki bu (komünist) partilere yasal statü için çalışmalarını ve etkinliklerini barışçıl ve anayasa yöntemler aracılığıyla sürdürmeleri tavsiyesinde bulunuldu. Bu ülkelerde onlar genellikle gürültücü fakat şiddete başvurmayan azınlıklar haline geldiler. Komintern'in hükümetlere karşı devrimci sınıf savaşımına ve içteki yıkıcı saldırılara aktif destek sağlaması, yalnızca saldırgan ve düşman devletler söz konusu olduğunda mümkündür... Düşman — Naziler, faşistler ve Japonlar— bizi Batı medeniyetimize yönelik komünist tehdit heyulasıyla korkutmak için elinden geleni yapmaktadır. Bu, dünyanın geri kalan kısmı gibi bizi de fethetmek için yaptıkları komplolarla, 1936, 1937, 1939 ve 1940'da topladıkları sözümona anti-Komintern Pakt kisvesi altında yapıldı... 22 Mayıs'ta (1943), Stalin ve arkadaşları Hitler'in oyununu Moskova'da bir hamlede bozdular.... Komintern'i feshederek, Hitler'in son büyük propagandasının önünü kestiler... Dahası, Komintern'in feshi, savaşı ve barışı kazanmak üzere işbirliğine söz verdikleri komşularıyla birlikte hareket etme ve onlara zorluk çıkarmama şeklinde ifade edilen amaçlarını teyit ettikleri kesin bir tavidir... Komintern'in feshi, savaşan müttefikler arasındaki güvenin pekişmesine yardım eder. O, şu dünyayı iyi komşular olarak işbirliği içinde ve birlikte çalışarak yeniden kurmayı gerçekten isteyen uluslar topluluğundan oluşan iyi bir dünyanın inşa edilmesinde, savaş sonrası düzenlemelere de katkıda bulunacaktır." (Aktaran M. Sayers-A.E.Kahn, Sovyetlere Karşı Büyük Komplo, 1917-1947, s.348-349, Yurt Kitap-Yayın)

Davies çıkarlarını savunduğu ABD'nin iyi bir diplomatik temsilcisi olduğunu yukarıdaki satırlarda da gösteriyor. Stalin'in Reuter'a verdiği yanıt ile birlikte okuduklarında Komintern'in dağıtılması gerekçeleri bakımından aralarındaki benzerlik son derece çarpıcıdır.

Stalin, 1 Mart 1936'da, "Scripps-Howard Nevspapers" Başkanı Roy Howard'ın kendisiyle yaptığı görüşmede (5 Mart 1936'da Pravda'da yayınlandı), Sovyetler Birliği'nin dünya devrimini gerçekleştirme planları ve niyetlerini terkedip etmediği sorusunu "biz hiçbir zaman böylesi planlara ve niyetlere sahip olmadık" diye yanıtlar. Bunun traji-komik bir yanlış anlama olduğunu da ekler. Stalin SBKP genel sekreteri olarak konuşuyor, Sovyet hükümetinin bir yetkilisi olarak değil. Onun henüz böyle resmi bir görevi yok.

"Howard : Açıklamanız Sovyetler Birliği'nin dünya devrimini gerçekleştirme planları ve niyetlerini bir dereceye kadar terkettiği anlamına mı gelir?

"Stalin : Hiçbir zaman böylesi planlarımız ve niyetlerimiz olmadı.

"Howard : Kuşkusuz takdir edersiniz ki Sayın Stalin, dünyanın çoğu uzun süreden beri değişik bir izlenim edindi.

"Stalin : Bu bir yanlış anlamanın ürünü.

"Howard : Trajik bir yanlış anlama?

"Stalin : Hayır, komik bir yanlış anlama. Ya da, belki de, traji-komik.

"Yani, biz Marksistler diğer ülkelerde de bir devrimin gerçekleşeceğine inanırız. Ama devrim yalnızca o ülkelerin devrimcileri onun olanaklı ya da gerekli olduğunu düşündükleri zaman gerçekleşecektir. Devrimin ihracı saçma şeydir. Her ülke isterse kendi devrimini yapacaktır ve eğer istemezse, devrim olmayacaktır. Örneğin, ülkemiz bir devrim yapmak istedi ve yaptı ve şimdi yeni, sınıfsız bir toplum inşa ediyoruz. Ama diğer ülkelerde devrim yapmak istediğimizi, onların yaşamalarına karıştırdığımızı iddia etmek, gerçek olmayan ve hiçbir zaman savunmadığımız bir şey söylemektir." (Soviet Union, 1936, s.50-51) (5)

Komünistlerin **hazır devrim ihracı** planladıkları ve böyle bir niyet taşımadıkları doğrudur. Ancak, bu ne kadar doğruysa, buradan hareket ederek, örneğin, Sovyet komünistlerinin dünya devrimi planladıkları ve böyle bir şeyin gerçekleştirilmesine niyet etmediklerini söylemek de o kadar yanlıştır. Sovyet devletinin silahlı kuvvetlerinin dünyaya yayılarak devrim yapmayacakları, yani ulusal devrimlerin yerine Sovyet devleti aracılığıyla gerçekleştirilecek bir devrimi geçiremeyecekleri düşünüyü ile dünya devrimi planına sahip olmayı birbirine karıştırmamak gerekir. Böylesi bir karıştırma proletarya enternasyonalizmi açısından kabul edilemez.

Stalin, dünya devrimini gerçekleştirme planına (amacı ya da niyeti de diyebilirsiniz) sahip olmakla, başka ülkelere hazır devrim ihraç etmeyi birbirine karıştırmaktadır. SBKP'nin ve Sovyet devletinin dünya devrimi diye bir planı ve niyetleri olmadığını söylemek hem marksist-leninist teoriye, hem de gerçeklere aykırı düşer. Komünistlerin enternasyonalist görevleri arasında diğer ülkelerdeki devrim süreçlerinin büyümeleri ve olgunlaşmalarına yardımcı olma; bu süreçleri özendirme görevi de vardır. Zafer kazanan Ekim Devrimi'nin Avrupa'daki devrimci süreçlere ve devrimlere büyük umutlar bağlaması ne kadar anlaşılır, devrimci ve enternasyonalist ise, zafer kazanan Ekim Devrimi'nin de Avrupa'daki devrimci süreçlerin büyümelerine yardımcı olması, onları isteklendirmesi de o kadar anlaşılır, devrimci ve enternasyonalisttir. Unutmamak gerekir ki, zafer kazanan bolşevikler Alman devrimine az umut bağlamadılar. Avrupa'daki diğer devrimlere de.

Proletarya enternasyonalizmi yalnızca propaganda, ajitasyon, mali ve teknik yardım vb. yollarda dayanışmada bulunmayı içermez. O gerektiğinde ve olanaklı ise silahlı kuvvetler de göndererek, kapitalist sınıflara ve devletlere karşı mücadelelerinde işçi sınıflarına yardımcı olmayı da içerir. Komünistler devrimlerini yapmış ülkelere ezilen ve sömürülen diğer sınıfların ayaklanmalarına yardımcı olma çağrısı yaparlar. Sovyet devleti, en zor koşullarda bile Gürcistan, Finlandiya, Estonya ve Letonya'ya silahlı kuvvetler göndermedi mi? 1920'de, Kızıl Ordu seferber edilerek, ayaklanan Polonya proletaryasına yardımcı olma girişiminde bulunulmadı mı? Komintern Çin'e örgütleyici ve komutan göndermedi mi?.. Sovyet devletinin varlığını sürdürmesi bakımından da bu aktif enternasyonalist yardımın zorunluluğunu kim yadsıyabilir?

Lenin, bolşeviklerin taktikleri üzerine Kautsky ile polemğinde şöyle yazar: "... Tek enternasyonalist taktik bunlardı. Çünkü **bütün ülkelerde**, devrimin uyandırılması, geliştirilmesi ve desteklenmesi **için** bir ülkede yapılabilecek her şeyi yaptı..." (Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky, s. 143) Lenin, Bolşevizmin, "pratikte devrimci olan taktiklere karşı insanların her yerde duydukları en derin sempati" nedeniyle "dünya Bolşevizm"i durumuna geldiğini de ekler.

6 Mart 1919'da Moskova'da yayınlanan "Komünist Enternasyonalin Dünya İşçilerine Manifestosu'nda görevin, diğer şeylerin yanı sıra, dünya proletaryasının bütün gerçek devrimci partilerinin çabalarını birleştirerek dünya çapında komünist devrimin zaferini kolaylaştırmak ve çabuklaştırmak olduğunu ilan ediyordu. "Komünist Enternasyonal'in Tarihsel Rolü" bölümünde dünya devrimi vb. sorunlar üzerinde görece geniş olarak duruldu. Burada tarihsel rolü oluşturan unsurlar içinden dünya devrimi amacının çıkarılmış olmasına yeniden dikkat çekmekte yarar var. Stalin daha Mart 1936'da dünya

devrimi gibi bir amaçları olmadığını, "biz marksistler" genel öznesini kullanarak açıklıyordu. Bu açıklamanın yapıldığı uluslararası duruma dikkat etmek gerekir. Dönem, asıl olarak Alman faşizminden gelen savaş tehdidine karşı, Sovyetler Birliği'nin İngiltere, Fransa ve ABD gibi devletlerle ittifak kurma olanaklarını aradığı ve "halk cephesi" hükümeti politikasının geçerli olduğu, bu politikanın dorukta bulunduğu bir dönemdir. Kimin neyi, nerede ve ne zaman söylediği ya da yazdığı sorulmaksızın sorunların tartışılması akıntıya kürek çekmeye benzer. Ne? Nasıl? Neden? Ne zaman? Bu sorular sorulmalı ve yanıtlanmalı.

İkinci Dünya Savaşı dönemi ve sonrası olayların gelişimi, Stalin'in enternasyonal yardımla "devrim ihracı" arasındaki ilişkiyi birbirine karıştıran politik anlayışını haklı çıkarmadı. Alman faşizmine karşı yürütülen anti-faşist savaş sırasında birçok ülke Sovyet Kızıl Ordusu tarafından kurtarıldı. Polonya, Macaristan, Çekoslovakya ve Bulgaristan gibi ülkelerde komünist olarak tanımlanan partiler kendi özgüçlerine dayanarak iktidar partileri durumuna gelmediler. Yugoslavya ve Arnavutluk dışında, diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri Kızıl Ordu'nun askeri gücü sayesinde emperyalistlerin etki alanı dışına çıkabildiler. Bu ülkelerin kurtuluşa kavuşmalarında ve halk demokrasisi denilen politik rejimlerin kurulmalarında, iç direniş hareketinin varlığına karşın, belirleyici rol Sovyet devletinin ordusu tarafından oynandı. Bu noktada Stalin'e sormak gerekir: Belirli tarihsel koşullarda devrimci silahlı kuvvetlerle başka ülkelerin işçi sınıfları ve ezilen halklarının yardımına koşmak devrim ihracı sayılabilir mi? Bu soruyu kendilerine de sorulmuş olarak kabul edenler, umarım dünya savaşı gerekçesiyle yanıt bulmaya çalışmazlar. Ya da Alman faşizminin Sovyetler Birliği topraklarını yeniden işgal etme olasılığını ortadan kaldırmak için sonuna kadar gitmek ve faşizmin iktidarına son verilmek zorundaydı gibi bir gerekçeye sarılmazlar. İkinci Dünya Savaşı'nın, tam olmasa bile, yarım bir Avrupa devrimiyle son bulduğu olgusu, sorunun tartışılmasında önemli bir unsur olarak hesaba katılmalı.

Stalin, Komintern'in kapatılması olayını yalnızca faşizme karşı savaşın çıkarları açısından ele alıyor. Yanıta damgasını vuran anti-faşizmdir. Komintern'in dağıtılması, Hitlercilerin yalan ve iftiralarnı açığa vurduğu veya boşa çıkardığı için "ortak düşman Hitlerizm'e karşı bütün özgürlüksever ulusların ortak saldırısının örgütlenmesini"; "bütün ülkelerin yurtseverlerinin, ayrı ayrı kendi ülkelerindeki ilerici güçleri, parti ya da dinsel inançları ne olursa olsun, tek bir ulusal kurtuluş kampı içinde birleştirme çalışmasını" kolaylaştırmaktadır. Stalin'e göre, Komintern'in dağıtılmasının oynadığı olumlu rol bununla sınırlı kalmaz. Komintern'in dağıtılması, aynı zamanda, "bütün ülkelerin yurtseverlerinin, bütün özgürlüksever halkları tek bir uluslararası kampta birleştirme, böylece eşitlikleri temelinde ulusların dostluklarının gelecekteki örgütüne giden yolu açma çalışmasını kolaylaştırır."

Stalin "... Komünist Enternasyonalin dağıtılmasının kusursuz biçimde zamanlı ol"masını "faşist canavar son gücünü kullanırken" "özgürlüksever ülkelerin ortak saldırısını örgütlemek gereklidir" diye açıklar. Ancak, ortak saldırının örgütlenmesi için, Hitlercilerin yalan ve iftiralarnı teşhir etmenin dışında, Komintern'in dağıtılmasının neden gerekli olduğunu açıklamıyor. Stalin'e göre hala devrimci bir işlev gören bir örgüt, parti yalnızca düşman ona iftira atıyor ve onun hakkında yalan söylüyor diye dağıtılabılır. Böylesi bir şey uluslararası düzeyde gerçekleşebildiğine göre, ulusal düzeyde gerçekleşmemesi için herhangi bir engel olmamak gerek. İftira ve yalanı boşa çıkarmak için, dünya devrimine ve dünya proletarya diktatörlüğüne önderlik etmesi için kurulan Komintern (dünya komünist partisi) dağıtılabiliyorsa, bir ülkedeki devrime ve proletarya diktatörlüğüne önderlik etmek üzere kurulan bir komünist parti neden kapatılamasın?... Komünistler bütün yaşamları boyunca burjuvazi ve onun her alandaki temsilcileri tarafından "yabancı ideoloji"ye sahip olmakla, yabancı güç ya da güçlerin çıkarlarına hizmet etmekle suçlanmışlardır. Yaklaşık 150 yıldır anti-komünist propagandanın ayrılmaz bir unsuru olmuştur bu. Komünistler bu suçlamalardan kurtulmak ve böylece "ulusal" kimliklerini kanıtlayarak her bir ülkedeki işçi sınıfına güven vermek için ödünler verseydiler,

uluslararası ilişkilerini koparsaydılar ortada uluslararası komünist hareket diye bir olgu kalmazdı.

Stalin "eşitlikleri temelinde ulusların dostluklarının gelecekteki örgütü"nden söz eder. Mayıs 1943'te sorunu ortaya koyusu kapitalist sistem çerçevesinde kaldığına göre, onun zihnindeki "gelecekteki örgüt" savaştan hemen sonra kurulan Birleşmiş Milletler (BM) olmalı. Ona göre, uluslar eşitlik temelinde dostluk kuracaklar (bazıları daha Mayıs 1943'te kurmuş bulunuyorlardı) ve bunu uluslararası bir örgütte cisimleştireceklerdi. Olayların gelişimi Stalin'in perspektifinin darlığını ve yanlışlığını göstermekte gecikmedi.

Prezidyum ve Stalin açıkça belirtmemiş olsalar da, Komintern, diğer şeylerin yanı sıra, Almanya'ya karşı Avrupa'da İngiliz ve Amerikan emperyalistleri tarafından sürekli olarak ertelenen ikinci cephenin açılışını bir an önce gerçekleştirmeyi sağlamak ya da bunu kolaylaştırmak için kapatılmıştır. Ama buna rağmen, ünlü Normandiya çıkarmasıyla birlikte ikinci cephenin açılması için, 6 Haziran 1944'ü beklemek gerekecekti. Komintern'in dağıtılması, diğer etmenlerin yanı sıra, ikinci cephenin açılması, böylece faşizme karşı savaşta Sovyetler Birliği'nin işini kolaylaştırmak için ödenen bir bedel, bir haraç idi.

Stalin'in dağıtma kararına ilişkin açıklamaları, onun dünya komünist partisi olarak kabul edilen ve Prezidyum kararında hala "uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi olarak" tanımlanan Komünist Enternasyonal'i ve onun dağıtılmasını ne denli basite indirgediğini ve hafife aldığını gösterir.

Komintern'in kapatılmasının Sovyetler Birliği'nin dış politikasının gereklerine uygun düştüğü ve karar metninin özünde diplomatik bir belge olduğu, Stalin'in Reuter Ajansı'na verdiği yanıtın içeriği tarafından hiçbir duraksamaya neden olmaksızın, ortaya konulmaktadır. (6)

3. SONSÖZ YERİNE

Marks, "Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı "ya yazdığı Önsöz'de, Dante'nin İlahi Komedi'sinden şu aktarmayı yapar:

"... bilimin eşiğinde, cehennem giriş kapısında olduğu gibi, şu kurala uymak zorunlu:
"Burada bütün kuşkular kovulsun
"Ve burada her türlü korku yok olsun".

Eylül-Ekim 1993

4. KEYK PREZİDYUMU KARARININ METNİ (15 Mayıs 1943) (Başvuruyu kolaylaştırmak için bölümler numaralanmıştır.)

1. Eski, savaş öncesi işçi sınıfı partilerinin büyük çoğunluğunun politik çöküşünün bir sonucu olarak 1919'da kurulan Komünist Enternasyonal'in tarihsel rolü, işçi sınıfı hareketi içindeki oportünist unsurlar tarafından bayağılaştırılmasına ve çarpıtılmasına karşı Marksizm'in ilkelerini yüksekte tutmaktan; çeşitli ülkelerde en ileri işçilerin öncüsünün gerçek işçi sınıfı partileri içinde birleştirilmesini sağlamaya yardım etmekten ve ekonomik ve politik çıkarlarını savunmaları ve faşizme karşı ana siper olarak Sovyetler Birliği'ni desteklemeleri için işçileri harekete geçirmede onlara yardımcı olmaktan oluşuyordu.

2. Komünist Enternasyonal, Hitlercilerin savaş hazırlıkları için bir silah olarak "Anti-Komintern Pakt"ının gerçek anlamını başından itibaren teşhir etti. Savaştan çok önce, durmaksızın ve yorulmaksızın, Hitlercilerin diğer ülkelerde sürdürdükleri ve Komünist Enternasyonal'in bu devletlerin içişlerine sözde karıştığına ilişkin çığıllarıyla maskeleyemeye çalıştıkları kirli, yıkıcı çalışmayı açığa vurdu.
3. Ama savaştan çok önce, çeşitli ülkelerin iç ve uluslararası ilişkilerinin daha fazla karmaşık duruma gelmesiyle birlikte, herhangi bir tür uluslararası merkezin ayrı ayrı her ülkedeki hareketin karşı karşıya geldiği sorunların çözümünde başa çıkılamayacak engellerle karşılaşacağı gittikçe daha açık duruma geldi. Çeşitli ülkelerin gelişmelerinin tarihsel yollarındaki derin ayrılıklar; karakterlerindeki ayrılıklar ve hatta onların sosyal düzenlerindeki çelişkiler; ekonomik ve politik gelişmelerindeki düzey ve tempo ayrılıkları; sonunda, işçilerin bilinç ve örgütlenme derecesindeki ayrılıklar çeşitli ülkelerin işçi sınıfının karşı karşıya geldiği değişik sorunları koşullandırdı.

Son çeyrek yüzyıldaki olayların bütün gelişimi ve Komünist Enternasyonal'in biriktirdiği deneyim inandırıcı biçimde gösterdi ki, Komünist Enternasyonal'in birinci Kongresi tarafından işçileri birleştirmek için seçilen örgütlenme biçimi işçi sınıfı hareketinin yeniden canlanmasının ilk aşamasının koşullarına yanıt veriyordu; ama, bu hareketin büyümesi ve ayrı ayrı ülkelerdeki sorunların karmaşıklığı nedeniyle, geride kaldı ve hatta ulusal işçi sınıfı partilerinin daha fazla güçlenmelerinin önünde bir engel durumuna geldi.

4. Hitlercilerin başlattıkları dünya savaşı ayrı ülkelerin durumundaki ayrılıkları daha da keskinleştirdi ve Hitlerci zalimliğinin altında bulunan ülkelerle, güçlü bir anti-Hitlerci koalisyon içinde birleşen özgürlüksever halklar arasına derin bir ayırıcı çizgi çektirdi.

Hitlerci bloktaki ülkelerin işçi sınıfının, çalışanların ve bütün dürüst insanların temel görevi, Hitlerci askeri makineye içerden sabotaj yaparak ve savaş suçlusu hükümetlerin yıkılmalarına yardımcı olarak bu blokun yenilgisi için bütün yardımı yapmaktan oluşmaktadır. Anti-Hitlerci koalisyon ülkelerinde en geniş halk kitlelerinin ve öncelikle öncü işçilerin kutsal görevi, bu ülkelerin hükümetlerinin Hitlerci blokun en hızlı yenilgisini amaçlayan askeri çabalarına her yolla yardımcı olmak ve eşitlikleri temelinde ulusların dostluklarını güvence altına almaktan oluşur.

Bununla birlikte, anti-Hitlerci koalisyon üyeleri olan ayrı ayrı ülkelerin kendi özel sorunları olduğu gerçeği de gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin, Hitlerciler tarafından işgal edilen devlet bağımsızlığını yitirmiş ülkelerde, öncü işçilerin ve geniş halk kitlelerinin temel görevi, Hitlerci Almanya'ya karşı bir ulusal kurtuluş savaşına dönüşen silahlı mücadeleyi yükseltmekten oluşur.

Aynı zamanda, Hitlerci zalimliğe karşı halk kitlelerini harekete katan, parti ve din ayrımı gözetmeksizin onları güçlü bir anti-Hitlerci koalisyonun saflarında birleştiren özgürlüksever halkların kurtuluş savaşı daha da büyük bir açıklıkla göstermiştir ki, düşmana karşı en hızlı zafer için genel ulusal kabarış ve halkın seferber edilmesi en iyi ve en verimli olarak her bir ülkenin işçi sınıfı hareketinin kendi ülkesi çerçevesinde çalışan öncüsü tarafından gerçekleştirilebilir.

5. 1935'te toplanan Komünist Enternasyonal Yedinci Kongresi, gerek uluslararası durumda, gerekse işçi sınıfı hareketinde meydana gelen ve seksiyonlarının karşılaştıkları sorunlar ile ilgili kararlarda büyük esneklik ve bağımsızlık talep eden değişiklikleri hesaba katarak, işçi sınıfı hareketinin her bir ülkenin somut koşullarından ve özelliklerinden kaynaklanan bütün sorunları hakkındaki kararlarda komünist partilerin iç örgütsel işlerine karışmaktan sakınmayı bir kural

durumuna getirmenin Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi için bir gereklilik olduğunu zaten vurguladı. Bu aynı düşünceler, ABD Komünist Partisi'nin Kasım 1940'ta Komünist Enternasyonal saflarından çekilme kararını incelerken Komünist Enternasyonal'e yol gösterdi.

6. Marksizm-Leninizm'in kurucularının yargılarının yol gösterdiği komünistler, hiçbir zaman zamanını doldurmuş örgütlenme biçimlerinin korunmasının yandaşı olmadılar. Onlar işçi sınıfı hareketinin örgüt biçimlerini ve böylesi örgütlerin çalışma yöntemlerini her zaman bir bütün olarak işçi sınıfı hareketinin temel politik çıkarına, somut tarihsel durumun özelliklerine ve bu durumun doğrudan doğruya sonucu olan sorunlara bağımlı kıldılar. Onlar, en önde gelen işçileri Uluslararası İşçiler Birliği sallarında birleştiren ve Birinci Enternasyonal Avrupa ve Amerika ülkelerinde işçi sınıfı partilerinin gelişmesi için temelleri oluşturma olan tarihsel görevini tamamladığı zaman ve ulusal işçi sınıfı partilerinin kurulması bakımından olgunlaşan durumun sonucu olarak bu örgüt biçiminin karşı karşıya bulunduğu istemlere zaten denk düşmediğini göz önünde bulundurarak Birinci Enternasyonal'i dağıtan büyük Marks örneğini anımsamaktadırlar.
7. Yukarıda belirtilenler nedeniyle ve ayrı ayrı ülkelerdeki Komünist partilerin ve onların önder kadrolarının gelişmelerini ve politik olgunluklarını göz önünde tutarak ve aynı zamanda, şimdiki savaş sırasında bazı seksiyonların uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi olarak Komünist Enternasyonal'in dağıtılması sorununu gündeme getirmelerini de hesaba katarak,

Dünya savaşı koşullarında bir Komünist Enternasyonal kongresi toplayamayan Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu, aşağıdaki öneriyi Komünist Enternasyonal seksiyonlarının onayına sunar:

Uluslararası işçi sınıfı hareketinin yönetici merkezi olarak Komünist Enternasyonal dağıtılmalı, böylece Komünist Enternasyonal seksiyonları Komünist Enternasyonal'in kongrelerinin kararlarından ve kurallarından doğan yükümlülüklerinden kurtulmalıdırlar.

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu, Komünist Enternasyonal'in bütün taraftarlarını, işçi sınıfı ve çalışanların can düşmanı olan Alman faşizminin ve ortaklarının ve bağımlılarının en hızlı yenilgisi için enerjilerini anti-Hitlerci koalisyon devletleri ve halklarının kurtuluş savaşını içten destekleme ve savaşa aktif olarak katılma üzerine yoğunlaştırmaya çağırır.

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu (imzalandı): G. Dimitrov, M. Ercoli, W. Florin, K. Gottvvald, V.Kolarov, J. Koplenig, O. Kuusinen, D. Manuilsky, A. Marty, W. Pieck, M. Thorez, A. Zhdanov.

Komünist Partilerin aşağıdaki temsilcileri de mevcut karara imzalarını eklemişlerdir: Bianco (İtalya), Dolores Ibarruri (İspanya), Lehtinen (Finlandiya), Ana Pauker (Romanya), Matyas Rakosi (Macaristan).

5. KOMÜNİST ENTERNASYONALİN DAĞITILMASI ÜZERİNE KEYK PREZİDYUMU AÇIKLAMASI (9 Haziran 1943)

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu, 8 Haziran 1943'te yaptığı son toplantısında, Komünist Enternasyonal'in dağıtılması üzerine 15 Mayıs 1943 tarihli önerilerine ilişkin olarak seksiyonlarından gelen kararları göz önünde tuttu ve aşağıdaki kararı aldı:

1. Komünist Enternasyonalin dağıtılması önerisi aşağıdakiler tarafından onaylanmıştır: Avusturalya, Avusturya, Arjantin, Belçika, Bulgaristan, Büyük Britanya, Macaristan, Almanya, İrlanda, İspanya, İtalya, Kanada Komünist Partileri; Katalonya Birleşik Sosyalist Partisi; Çin ve Kolombiya Komünist Partileri; Küba Devrimci Komünist Birliği; Meksika Komünist Partisi; Polonya İşçi Partisi; Romanya, Suriye, Sovyetler Birliği, Uruguay, Finlandiya, Fransa, Çekoslovakya, Şili, İsviçre, İsveç, Yugoslavya, Güney Afrika Birliği Komünist Partileri ve (bir seksiyonun tüm haklarına sahip olarak Komünist Enternasyonal'in içine alınan) Komünist Gençlik Enternasyonalı.
2. Komünist Enternasyonal'in var olan seksiyonlarından hiçbiri Yürütme Komitesi Prezidyumu'nun önerisine itiraz etmemiştir.

Bütün bunları dikkate alan Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi Prezidyumu bildirir:

1. Komünist Enternasyonal'in dağıtılması önerisi, bütün en önemli seksiyonlar dahil, kararlarını gönderebilen bütün seksiyonlar tarafından oybirliğiyle onaylanmıştır.
2. 10 Haziran 1943'ten başlayarak, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, Yürütme Komitesi Prezidyumu ve Sekretaryası gibi, Uluslararası Denetleme Komisyonu'nun da, dağıtılmış olduğunu göz önünde tutar.
3. Dimitrov (başkan), Manuilsky, Ercoli ve Pieck'ten oluşan bir komiteye Komünist Enternasyonal'in organlarına, aygıtına ve mülküne ilişkin işlerin sonuçlandırılmasını yürütme sorumluluğunu verir.

(imza) KEYK Prezidyumu adına: Dimitrov.

6. STALİN'İN REUTER AJANSI'NIN MOSKOVA BAŞMUHABİRİNE YANITI (28 Mayıs 1943)

Soru: Komintern'in dağıtılması kararı üzerine İngiliz yorumu çok lehte oldu. Bu konu ve gelecekteki uluslararası ilişkilere etkisi üzerine Sovyet görüşü nedir?

Yanıt: Komünist Enternasyonal'in dağıtılması uygun ve zamanlıdır; çünkü, ortak düşman Hitlerizm'e karşı bütün özgürlüksever ulusların ortak saldırısının örgütlenmesini kolaylaştırmaktadır. Komünist Enternasyonal'in dağıtılması uygundur; çünkü:

- a) Kısaca Hitlercilerin "Moskova"nın diğer ulusların yaşamlarına sözde karışma ve onları "Bolşevikleştirme" niyetinde olduğu anlamındaki yalanını açığa vurur.
- b) Komünizmin işçi hareketi içindeki düşmanlarının, çeşitli ülkelerdeki Komünist partilerin sözde kendi halklarının çıkarlarına değil; ama dışarıdan gelen emirlere göre hareket ettikleri anlamındaki iftirasını açığa vurur. Bundan böyle bu iftiraya da bir son verilmiştir.
- c) Faşizme karşı mücadeleyi yaymak için, bütün ülkelerin yurtseverlerinin, ayrı ayrı kendi ülkelerindeki ilerici güçleri, parti ya da dinsel inançları ne olursa olsun, tek bir ulusal kurtuluş kampı içinde birleştirme çalışmasını kolaylaştırır.
- d) Hitlerizm'in dünya egemenliği tehdidine karşı savaşmak için bütün ülkelerin yurtseverlerinin, bütün özgürlüksever halkları tek bir uluslararası kampta birleştirme; böylece eşitlikleri temelinde ulusların dostluklarının gelecekteki örgütüne giden yolu açma çalışmasını kolaylaştırır.

Bir araya gelen bütün bu koşulların, Hitlerci zalimliğe karşı zafer kazanmak için savaşlarında, müttefiklerin ve diğer birleşmiş ulusların Birleşik Cephesi'nin daha da güçlenmesiyle sonuçlanacağını düşünüyorum. Komünist Enternasyonal'in

dağıtılmasının kusursuz biçimde zamanlı olduğunu zannediyorum; çünkü, tam da şimdi, faşist canavar son gücünü kullanırken, bu canavarın işini bitirmek ve halkı faşist baskıdan kurtarmak için özgürlüksever ülkelerin ortak saldırısını örgütlemek gereklidir.

7. AÇIKLAYICI NOTLAR

(1) KEYK Prezidyumu'nun Komintern'in dağıtılmasına ilişkin kararının gerekçeleri yanlış ve aldatıcı olduğu gibi, komünist hareketin geleceğine de büyük zararlar verdi. Diğer şeylerin yanı sıra, örneğin, "Avrupa Komünizmi" adı verilen gerici revizyonist akımın doğuşunun öznel koşullarının hazırlanmasına, özellikle ulusallığa ya da ulusal özelliklere aşırı vurgu yapmak yoluyla, büyük katkı yaptı. (s.9)

(2) Stalin, Mart 1939'da toplanan SBKP 18. Kongresi'ne sunduğu raporun "Bazı Teori Sorunları" bölümünde, değişik sözcüklerle de olsa, tek bir ülkede komünizme geçiş olanaklı olduğunu ileri sürer. Ona göre, SSCB'de "sömürü kaldırılmış olduğundan, sömürücüler kalmadığından ve artık baskı altında tutulacak kimse bulunmadığından" Sovyet devletinin "ülke içindeki askeri bastırma işlevi sona ermiş, yavaş yavaş ortadan kalkmıştır" (J. V. Stalin, Problems of Leninism, s.934)

"Ama gelişme orada durmaz. İleriye, komünizme doğru ilerliyoruz. Devletimiz komünizm döneminde de varlığını sürdürecektir midir?"

"Evet, eğer kapitalist kuşatma ortadan kaldırılmazsa ve yabancı askeri saldırı tehlikesi yok edilmezse sürdürecektir; gerçi, kuşkusuz, iç ve dış durumdaki değişikliğe uygun olarak, devletimizin biçimleri yine değişecektir.

" Hayır, eğer kapitalist kuşatma ortadan kaldırılır ve yerine sosyalist kuşatma geçerse varlığını sürdürmeyecek ve solup gidecektir."(s.935)

Burada birçok teorik düşün iç içedir. Birincisi, komünist (sınıfsız) topluma kadar süren uzun bir tarihi süreci içeren proletarya diktatörlüğü döneminde, bu diktatörlük varlığını sürdürmesine karşın, iç baskı işlevini yitirebilir. Örneğin, devrimini daha yirmi yıl önce yapmış ve sömürücü sınıfı daha kısa bir süre önce sınıf olarak dağıtmış bir ülkede, Sovyetler Birliği'nde böyle olmuştur. Üstelik, yine kısa bir süre önce parti ve devlet içinde geniş çaplı bir tasfiye hareketi yaşanmış bir ülkede. İkincisi, tek bir ülkede de olsa komünist toplum aşamasına yükselmek olanaklıdır. Üçüncüsü, komünist toplumda da devlet varlığını sürdürebilir. Yani komünist toplumun devletsiz bir toplum olduğu doğru değildir ya da böyle bir genelleme yapılamaz. Dördüncüsü, dünya çapında komünizme geçilmemiş olsa bile, kapitalist kuşatmanın yerini sosyalist kuşatma alırsa, yani kapitalist devletler (doğallıkla sayıları ve askeri güçleri bugünden bilinemez) varlıklarını sürdürüyor olsalar bile sosyalist devlet yok olur gider. Dördüncüsü ile iç içe olarak beşincisi, burjuva devlet, kapitalist kuşatma koşullarında devletli komünizme saldırabilir, ama sosyalist kuşatma koşullarında saldırılmaz ya da saldıramaz. Yani dış askeri tehlike ortadan kalkar. Altıncısı, komünizme geçilmemiş olsa bile, sosyalist kuşatma varsa sosyalist devlet ortadan kalkar. Yani sosyalist devletsiz sosyalist toplum olanaklıdır. Öyle ya komünist kuşatmadan değil, sosyalist kuşatmadan söz edilmektedir. Burada kimi ülke ya da ülkeler komünist topluma geçmiş olmasına karşın, bir kısmının sosyalist aşamada, proletarya diktatörlüğü döneminde bulunup bulunmayacakları açık değildir.

Devlet sorunu etrafında ortaya konulan ve dış askeri müdahale tehlikesinin olup olmadığını merkeze koyan bu düşüncelerin Marksizm-Leninizm ile ilişkisi yoktur. Burada tek ülkede komünizm ya da "ulusal komünizm" düşünüyü vardır. Özellikle üretimin ve bölüşümün uluslararasılaştığı; dünya ekonomisinin oluştuğu; ülke ekonomilerinin karşılıklı bağımlılıklarının artık bir kural durumuna geldiği; sermayenin ve buna karşı mücadelenin uluslararasılaştığı tarihsel koşullarda tek bir ülke, bu ülke ekonomik ve

kültürel olarak ne denli gelişmiş olursa olsun, sınıfların ve onlarla birlikte devletin ortadan kalktığı bir topluma geçiş yapma olanağına sahip değildir. Koşullar ne olursa olsun, tek ülkede komünizm düşünüyü bir ütopyadır: "Tek ülkede komünizm" ütopyası. Komünistlerin düş gücü geniş olmalıdır; onlar büyük düşünmelidirler; ama ütopya ile gerçeği ayırmasını da bilmelidirler. Bu konuda yapılacak ağır teorik hataların ağır pratik sonuçları olması kaçınılmazdır.

Stalin, "tek ülkede komünizm" görüşünü, 17 Eylül 1946 tarihli Sunday Times'da yayınlanan görüşmede, herhangi bir yorumu gerektirmeyecek açıklıkla belirtir:

"Tek ülkede komünizm tamamen akla uygundur, özellikle Sovyetler Birliği gibi bir ülkede." (Aktaran, F. Claudin, age., s.786)

Bu görüşün bu denli açıkça ortaya atıldığı tarihsel koşullar da dikkat çekicidir. Savaşın sona ermesinin üzerinden yalnızca bir yıl geçmiştir. Ortada henüz "sosyalist kamp" da yoktur. Stalin'e göre, komünist bir toplumun kurulması için dünya devrimi ve dünya proletarya diktatörlüğü zorunlu değildir. Bu tek bir ülkede de olanaklıdır... Burada özel olarak Avrupa ölçeğinde bir devrim korkusu duyan kapitalist devletlere bir tür güvence verme vardır.

Stalin, 28 Eylül 1952'de "A.V.Sanina ve V.G. Venzher Yoldaşlara Yanıfda kolektif çiftlik mülkiyetini kamu mülkiyeti düzeyine çıkarmaya ilişkin önlemleri tartışırken şöyle yazar:

"... Ancak devlet sonsuza dek var olmayacaktır. Sosyalizmin etki alanının dünya ülkelerinin çoğunluğuna genişlemesiyle birlikte devlet yavaş yavaş ortadan kalkacak ve doğallıkla, bundan dolayı bireylerin ya da grupların mülkiyetlerinin devlet mülkiyetine dönüşmesi anlamını yitirecektir..." (W.V.Stalin, Economic Problems of Socialism in The USSR., s.91)

(Okura yukarıdaki çeviri ile Sol Yayınları tarafından yayınlanan "Son Yazılar, 1950-1953" başlıklı derlemedeki çeviriyi karşılaştırmayı salık veririm. Özellikle, "dünya ülkelerinin çoğunluğunda" sözcüklerinin "dünyanın birçok ülkesinde" olarak çevrilmiş olmasına dikkat çekmek isterim.)

Burada, "sosyalist kuşatma" kavramından , "dünya ülkelerinin çoğunluğu"nun sosyalizmin etki alanına girmiş olmasının anlaşılması gerektiği sonucunu çıkarıyorum. Ancak burada da muğlaklık vardır. "Sosyalizmin etki alanı"na giren ülkeler komünist ülkeler midir, yoksa kimi (belki de çoğunluğun azınlığı) komünist, kimi ise henüz sosyalist aşamada mıdır?

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi, Mayıs 1940'da yaptığı çağrıda, "Sovyetler Birliği, sınıfsız sosyalist toplumun inşasını tamamlamakta olan büyük halkının çıkarlarını savunuyor" (Belgeler, s.270, italikler bana ait) diye yazar. Burada, "tek ülkede komünizm" teorisinin savunusunun yanı sıra, eğer bir çeviri hatası yoksa, sosyalist toplumun sınıfsız bir toplum olduğu düşünüyü ile de karşılaşıyoruz. Stalin ve KEYK, komünist toplumun olgunluk dereceleri tarafından ayrılan iki aşaması (biri sınıfların varlıklarını hala sürdürdükleri, diğeri ise sınıfların ortadan kalktığı aşama) arasındaki temel ayrımı yok saymakla komünizmin teori ve pratiğine ağır zararlar vermişlerdir.

Stalin, 1 Mart 1936'da, Scripps-Howard Gazeteleri başkanı Roy Howard'a verdiği yanıtta, birbirleriyle yarışan partilerin neden gereksiz olduklarını açıklarken, Sovyetler Birliği'nde *sınıfların bulunmadığını* ve var olan değişik *katmanlar* arasında önemsiz bir fark olduğunu belirtir. (Soviet Union, 1936, İng., s.57)

25 Kasım 1936'da yazdığı "SSCB'nin Anayasa Tasarısı Üzerine" başlıklı raporda işçi sınıfından, köylü sınıfından ve aydın katmandan söz ederken sınıf kavramı yerine "sosyal grup" kavramını da kullanır. (Aydınların sınıf değil, toplumsal bir katman olduğu açıktır.)

Stalin, ayrıca, aydın katmanının işçiler ve köylülerle birlikte "yeni, *sınıfsız* sosyalist toplum" (italikler bana ait) kurduklarını belirtir, (s. 14)

(3) E. H. Carr'ın aktardığına göre, Yedinci Kongre tam stenografik kayıtların yayınlanmadığı tek Komintern kongresi oldu (The Twilight of Comintern, s.403). Kayıtlarda, Kongre'de Hintli ya da Endonezyalı delegenin bulunup bulunmadığı belli değildir. Sömürge sahibi olan ülkelerden gelen delegelerden yalnızca Hollanda delegesi sömürgeciliğe karşı konuştu (s.419). Carr'a göre, Mısırlı delegenin konuşması da, tahminen ulusal burjuvazi ile birleşik cephe politikasını reddettiği için, kayıtlardan çıkarıldı, (s.28)

(4) Stalin, köklü politika değişikliklerinin yapıldığı Yedinci Kongre'ye katılmadı; ama KEYK'ya ve Prezidyum'a seçildi. O, Komintern programının kabul edildiği ve yine köklü politika değişikliklerinin yapıldığı ve komünist hareketin geleceği bakımından son derece önemli kararların alındığı Altıncı Kongre'ye de katılmadı, (s. 32)

(5) Bu kitap, 1936'da, Sovyetler Birliği'nde "SSCB'deki Yabancı İşçiler Kooperatif Yayıncılık Derneği" tarafından yayınlanmıştır, (s.43)

(6) Komintern dağıtıldıktan sonra Enternasyonal Sovyetler Birliği'nin marşı olmaktan çıkarılır. Bunun yerine yurtsever içerikli bir marş kabul edilir, (s.44)

www.komunistdevrim.org